

Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa

**Tiesu prakse Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276.¹
panta 4.daļas un 416.panta 4.daļas normu piemērošanā
par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas
izmeklēšanā un nodošanu tiesai**

Satura rādītājs

Ievads	3
Apkopotās tiesu prakses statistika	4
Vainas atzīšana	12
Krimināllietas izskatīšanas bez pierādījumu pārbaudes pamatotība	13
Jautājuma par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu lemšana pirmstiesas izmeklēšanas pabeigšanas brīdī	15
Jautājuma par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu lemšana, nododot apsūdzēto tiesai	16
Saīsinātais process	19
Iztiesāšanas norise	20
Sprieduma saturs	29
Spriedumu pārsūdzēšana	32
Nobeigums	34

Ievads

Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļa apkopojusi tiesu praksi krimināllietās, kurās pieņemts lēmums neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā.

Tiesu prakses apkopošanai no tiesām tika izprasītas minētās kategorijas krimināllietas un, ievērojot, ka dažādās tiesās būtiski atšķiras krimināllietu skaits, kuras izskatītas, piemērojot Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276¹. pantu, tiesas nosūtīja pēdējā gada ceturksnī izskatītās lietas vai noteiktu skaitu minētās kategorijas krimināllietu.

Pavisam tika saņemtas 577 dažādās Latvijas tiesās izskatītas krimināllietas. Izpētei netika saņemtas krimināllietas no Saldus, Limbažu rajona tiesām, kā arī Rīgas pilsētas Centra, Kurzemes un Ziemeļu rajona tiesām.

Pētījuma mērķis ir izpētīt Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276¹. panta un 416. panta 4.-7. daļas piemērošanas praksi Latvijas tiesās, atklāt tiesu prakses raksturīgos momentus, attīstības tendences, problēmjautājumus un ieteikt to risināšanas iespējamus veidus.

Pētījuma gaitā tika atklāti arī vairāki citi problēmjautājumi, tieši nesaistīti ar izpētes mērķi (terminu ievērošana, procesa valoda u.c.). Pētījuma kopsavilkumā tie tiks norādīti, taču šajā daļā pētījums nav uzskatāms par pilnīgu un attiecīgās norādes tiek ietvertas tikai ar mērķi informēt par noteiktu pārkāpumu esamību un rosināt veikt turpmāku izpēti attiecīgās problēmas pilnīgā apzināšanā un risināšanas veicināšanā.

276.¹ pants. Pierādījumu pārbaudes neizdarīšana tiesas izmeklēšanā

Lietās par kriminālpārkāpumiem, mazāk smagiem noziegumiem un smagiem noziegumiem tiesnesis (tiesa) var pieņemt lēmumu – neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā, ja tiesājamais tiesas sēdē atzīst sevi par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, par kuru viņš saukts pie kriminālatbildības un nodots tiesai, un lietas materiālu pārbaudes rezultātā tiesnesis (tiesa) ir pārliecinājies, ka tie apstiprina tiesājamā vainu, un tiesājamais ir izteicis lūgumu par to, ka nav nepieciešams veikt pierādījumu pārbaudi.

Pēc procesa dalībnieku lūguma vai tiesneša iniciatīvas tiesas sēdē var pārbaudīt pierādījumus, kas raksturo tiesājamo.

Pieņemis lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas izmeklēšanā, tiesnesis (tiesa) noklausās pušu debates, tiesājamā pēdējo vārdu, taisa un pasludina spriedumu.

Ja pieņemts lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas izmeklēšanā, spriedumā norāda, ka

416.pants. Iztiesāšanas kārtība

Iztiesāšana jāsāk ne agrāk kā trīs un ne vēlāk kā desmit dienu laikā no brīža, kad apsūdzētajam izsniegts par nodošanu tiesai pieņemtā lēmuma noraksts.

Krimināllietu iztiesā šā kodeksa 14.pantā noteiktajā tiesas sastāvā.

Prokurora piedalīšanās iztiesāšanā ir obligāta. Ja prokurors atkārtoti bez dibināta iemesla neierodas tiesas sēdē, tas ir pamats krimināllietas izbeigšanai.

Tiesnesis var pieņemt lēmumu – neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā, ja tiesājamais tiesas sēdē atzīst sevi par vainīgu noziedzīgā nodarījumā, par kuru viņš saukts pie kriminālatbildības un nodots tiesai, un lietas materiālu pārbaudes rezultātā tiesnesis ir pārliecinājies, ka tie apstiprina tiesājamā vainu, un tiesājamais un prokurors ir vienojušies par to, ka nav nepieciešams veikt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā, un pieteikuši tiesnesim šādu lūgumu.

Pēc procesa dalībnieku lūguma vai tiesneša iniciatīvas tiesas sēdē var pārbaudīt pierādījumus, kas raksturo tiesājamo.

Pieņemis lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tiesnesis pārbauda šā panta piektajā daļā minētos

Apkopotās tiesu prakses statistika

Tabula nr.1

	Kopā ("parastais process" + saīsinātais process)		Lietas "parastā procesā"		Lietas saīsinātā procesa kārtībā	
	Skaitis	Apsūdzēto skaitis	Skaitis	Apsūdzēto skaitis	Skaitis	Apsūdzēto skaitis
Kopā	577	680	397	482	180	198
Kurzemes apgabaltiesa	2	2	2	2	-	-
Latgales apgabaltiesa	5	6	5	6	-	-
Vidzemes apgabaltiesa	1	1	1	1	-	-
Aizkraukles rajona tiesa	20	24	10	13	10	11
Alūksnes rajona tiesa	43	49	15	17	28	32
Balvu rajona tiesa	18	20	7	7	11	13
Bauskas rajona tiesa	11	14	9	12	2	2
Cēsu rajona tiesa	17	18	9	9	8	9
Daugavpils tiesa	15	29	14	28	1	1
Dobeles rajona tiesa	15	16	7	8	8	8
Gulbenes rajona tiesa	16	17	4	5	12	12
Jelgavas tiesa	21	25	19	23	2	2
Jēkabpils rajona tiesa	26	29	18	18	8	11
Jūrmalas tiesa	22	24	15	17	7	7
Krāslavas rajona tiesa	20	21	10	11	10	10
Kuldīgas rajona tiesa*	14	18	11	14	3	4
Liepājas tiesa	20	22	20	22	-	-
Ludzas rajona tiesa	18	19	11	12	7	7
Madonas rajona	20	25	13	15	7	10
Ogres rajona tiesa*	20	22	11	12	9	10
Preiļu rajona tiesa	1	2	1	2	-	-
Rēzeknes rajona tiesa	20	22	18	20	2	2
Rīgas pils. Latgales PP tiesa	30	34	27	31	3	3
Rīgas pils. Vidzemes PP tiesa	8	8	2	2	6	6
Rīgas pils. Zemgales PP tiesa	29	33	19	23	10	10
Rīgas rajona tiesa	20	22	18	20	2	2
Siguldas tiesa	25	30	24	29	1	1
Talsu rajona tiesa*	20	27	18	24	2	3
Tukuma rajona tiesa	23	29	18	24	5	5
Valkas rajona tiesa	16	20	9	12	7	8
Valmieras rajona tiesa*	21	25	14	18	7	7

Ventspils tiesa	20	27	18	25	2	2
-----------------	----	----	----	----	---	---

* izpētei nosūtīto lietu skaits bija lielāks, taču to salīdzinošas vienveidības pēc tika atlasītas mazāk lietu. Atlasē izmantots nejaušības princips.

Apskatīto lietu skaits ir pietiekams, lai varētu izdarīt vispārīgus secinājumus par attiecīgo Latvijas Kriminālprocesa kodeksa normu piemērošanas praksi kopumā un tendencēm tajās tiesās, kuru tiesvedībā bijušās lietas tika pētītas. Tajā pat laikā atzīmējams, ka, ņemot vērā pētījuma gaitā konstatēto iezīmi, ka pastāv raksturīgas īpatnības attiecīgo normu piemērošanā dažādās tiesās, nav iespējams norādīt uz kādām tendencēm tajās tiesās, kuru lietas izpētei netika nodotas. Tā, piemēram, izpētei netika nodota neviena lieta no Saldus, Limbažu rajona tiesām, kā arī Rīgas pilsētas Centra, Kurzemes un Ziemeļu rajona tiesām, lai gan pēc informācijas no LR Ģenerālprokuratūras Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļas visās šajās tiesās lietas bez pierādījumu pārbaudes 2003.gadā ir skatītas un pat sastāda salīdzinoši lielu īpatsvaru kopumā izskatīto krimināllietu vidū (Rīgas pils. Kurzemes rajons – vairāk kā 50%, Ziemeļu rajons – vairāk kā 60%, Centra rajons – gandrīz 60%, Limbažu rajons vairāk kā 35%, Saldus rajons – ap 80%).

Iegūto datu apstrādes rezultātā var secināt, ka lietu iztiesāšana bez pierādījumu pārbaudes ir piemērota salīdzinoši bieži, tai skaitā lietās, kurās ir vairāki apsūdzētie. Šajā ziņā pieminēšanas vērta ir Daugavpils tiesa, kurā ir rasta iespēja bez pierādījumu pārbaudes izskatīt lietu, kurā ir pat 7 apsūdzētie.

Noziedzīgu nodarījumu veidi , kuru izdarīšana inkriminēta lietās, kas tiesā skatītas bez pierādījumu pārbaudes

KL pants	Kopā
KL 109.p.1.d.	3
KL 109.p.3.d.	9
KL 123.p.1.d.	1
KL 125.p.1.d.	8
KL 126.p.1.d.	12
KL 126.p.2d.	1
KL 130.p.3.d.	2
KL 131.p.	1
KL 132.p.	2
KL 143.p.1.d.	3
KL 143.p.2.d.	1
KL 144.p.2.d.	1
KL 161	4
KL 162.p.2.d.	2
KL 170.p.	11
KL 171.p.3.d.	1
KL 172.p.	3
KL 174	4
KL 175.p.1.d.	23
KL 175.p.2.d.	21
KL 175.p.3.	107
KL 176.p.1.d.	6
KL 177.p.2.d.	2
KL 179.p.1.d.	6
KL 179.p.2.d.	6
KL 180 (KL 180.p.1.d.)	17
KL 180.p.2.d.	15
KL 182.p.	1
KL 185.p.1.d.	38
KL 186.p.1.d.	2
KL 186.p.2.d.	1
KL 190.p.1.d.	7
KL 192.p.1.d.	1
KL 193.p.1.d.	2
KL 204.p.1d.	1
KL 207.p.1.d.	2
KL 207.p.2.d.	1
KL 210.p.1.d.	2
KL 214.p.1.d.	8
KL 217.p.1.d.	1
KL 219.p.1.d.	1
KL 230.p.1.d.	3
KL 230-1.p.1.d.	1
KL 231.p.2.d.	19
KL 233.p.1.d	2
KL 233.p.3.d.	16
KL 253.p.1.d.	7
KL 253.p.2.d.	4
KL 253-1.p.1.d.	1
KL 253-2.p.1.d.	7
KL 260.p.1.d.	18
KL 260.p.2.d.	8
KL 260.p.3.d.	28
KL 262.p.	96
KL 265.p.3.d.	1
KL 275.p.1.d.	2
KL 275.p.2.d.	1
KL 279.p.	2

Tiesu prakses apkopojums. Augstākā tiesa, 2004.gada jūnijs

Tabula nr.2¹

Tabulā norādītie dati uzskatāmi apliecina, ka Latvijas tiesās bez pierādījumu pārbaudes skatītas krimināllietas par dažādiem nodarījumiem. Visizplatītākie noziedzīgie nodarījumi, par kuriem personas notiesātas bez pierādījumu pārbaudes, ir zādzību izdarīšana vai nodarījumi autotransporta jomā.

Pētījuma gaitā pētīti arī tiesu noteiktie sodi un secināts, ka absolūts līderis piespriesto soda veidu jomā ir brīvības atņemšana nosacīti. Tālāka šī parametra izpēte netika veikta, jo tai nav nozīmīgas lomas, ja tā tiek skatīta atrauti no kopējās sodu politikas. Lietās, kas skatītas bez pierādījumu pārbaudes, piespriesto sodu analīze būtu lietderīga un nepieciešama, veicot salīdzinošu analīzi ar sodiem, kas piespriesti līdzīgās tiesiskajās situācijās lietās, kur pierādījumu pārbaude ir tikusi veikta, taču tas jau būtu cita pētījuma mērķis.

Nolūkā izvērtēt lietu, kas skatītas bez pierādījumu pārbaudes tiesās, nozīmi sodu politikas veidošanā, būtu nepieciešams veikt padziļinātu salīdzinošu pētījumu ar nolūku atklāt, vai šajās lietās piespriežamo sodu veidi un bargums būtiski atšķiras vai neatšķiras no lietām, kas skatītas ar pierādījumu pārbaudi. Tas ļautu izvērtēt, vai praksē jau ir vai nav iedzīvojies uzskats, ka piekrišana vienkāršota procesa piemērošanai būtu vērtējama kā atbildību mīkstināšs apstākļi.

Aizstāvības realizēšana

Tabula nr.4

Rādītāji attiecībā uz tiesām ir izteikti procentuāli (cik procenti gadījumu no kopējā tiesājamo skaita atbilst attiecīgajai tiesājamo kategorijai)

 _____, tāpat kā tālākajās norādēs un aprēķinos iespējama pieļaujamo aprēķinu kļūdu robežās un nevar būtiski

	Kopā	“Parastais process”	Sāsinātais process
Kopā izpētītajās lietās			
Aizstāvis nav bijis vispār	78%	73%	91%
Aizstāvis bija tikai tiesā	8%	9%	4%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	14%	18%	5%
Kurzemes apgabaltiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	100%	100 %	-
Latgales apgabaltiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār		100%	-
Vidzemes apgabaltiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	100%	100%	-
Aizkraukles rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	92%	84%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	4%	8%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	4%	8%	-
Alūksnes rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	86%	65%	97%
Aizstāvis bija tikai tiesā	2%	-	3%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	12%	35%	-
Balvu rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	95%	86%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	5%	14%	
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	-	-	-
Bauskas rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	50%	50%	50%
Aizstāvis bija tikai tiesā	22%	17%	50%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	28%	33%	-
Cēsu rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	6%	89%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	-	-	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	94%	11%	-
Daugavpils tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	72%	72%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	14%	14%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	14%	14%	-
Dobeles rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	94%	87%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	6%	13%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	-	-	-
Gulbenes rajona tiesa			

Aizstāvis nav bijis vispār	94%	80%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	-	-	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	6%	20%	-
Jelgavas tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	80%	78%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	4%	4%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	16%	18%	-
Jēkabpils rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	83%	94%	64%
Aizstāvis bija tikai tiesā	7%	6%	9%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	10%	-	27%
Jūrmalas tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	88%	88%	86%
Aizstāvis bija tikai tiesā	8%	6%	14%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	4%	6%	-
Krāslavas rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	95%	91%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	5%	9%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	-	-	-
Kuldīgas rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	61%	64%	50%
Aizstāvis bija tikai tiesā	6%	7%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	33%	29%	50%
Liepājas tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	77%	77%	-
Aizstāvis bija tikai tiesā	-	-	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	23%	23%	-
Ludzas rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	95%	92%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	5%	8%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	-	-	-
Madonas rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	60%	47%	60%
Aizstāvis bija tikai tiesā	12%	20%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	28%	33%	40%
Ogres rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	77%	67%	90 %
Aizstāvis bija tikai tiesā	14%	25%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	9%	8%	10%

Preiļu rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	50%	50%	-
Aizstāvis bija tikai tiesā	-	-	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	50%	50%	-
Rēzeknes rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	68%	65%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	5%	5%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	27%	30%	-
Rīgas pils. Latgales PP tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	76%	74%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	12%	13%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	12%	13%	-
Rīgas pils. Vidzemes PP tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	100%	100%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	-	-	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	-	-	-
Rīgas pils. Zemgales PP tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	73%	65%	90%
Aizstāvis bija tikai tiesā	9%	9%	10%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	18%	26%	-
Rīgas rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	59%	60%	50%
Aizstāvis bija tikai tiesā	23%	20%	50%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	18%	20%	-
Siguldas tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	56%	55%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	7%	7%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	37%	34%	-
Talsu rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	63%	63%	67%
Aizstāvis bija tikai tiesā	4%	4%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	33%	33%	33%
Tukuma rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	100%	100%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	-	-	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	-	-	-
Valkas rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	85%	75%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	10%	17%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	5%	8%	-

izmeklēšanā			
Valmieras rajona tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	68%	61%	86%
Aizstāvis bija tikai tiesā	24%	28%	14%
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	8%	11%	-
Ventspils tiesa			
Aizstāvis nav bijis vispār	70%	68%	100%
Aizstāvis bija tikai tiesā	11%	12%	-
Aizstāvis bija jau pirmstiesas izmeklēšanā	19%	20%	-

Kā redzams no tabulas, profesionālās aizstāvības veikšanas biežums lietās, kas skatītas bez pierādījumu pārbaudes, nav augsts. Papildus norādītajam, būtiski atzīmēt arī to, ka vairumā gadījumu advokāti piedalās tad, ja ir obligātās aizstāvības gadījumi – izpētāmajās lietās tiek tiesāta nepilngadīga persona. Tāpat secināms, ka vairumā gadījumu izpētāmajās lietās aizstāvība tikusi realizēta “uz norīkojuma pamata”, nevis uz slēgtas vienošanās pamata. Atsevišķos gadījumos, no kuriem daži tiks vēlāk apskatīti, var tikt apšaubīta arī sniegtās aizstāvības kvalitāte (acīmredzama personu attaisnojošu apstākļu neievērošana, pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas procesuālās būtības neizpratne u.c.).

Tiesājamo vainas atzīšanas statistika

Tiesas konsekventi ir ievērojušas likuma prasību, ka lietu izskatīt bez pierādījumu pārbaudes var tikai tad, ja tiesājamais savu vainu atzīst. Visās apskatāmajās lietās tiesājamie norādījuši, ka vainu atzīst. Taču atsevišķos gadījumos konstatēts, ka tiesas lēmušas par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu vēl pirms persona savu vainu atzinusi pilnībā, savukārt citos gadījumos vainas atzīšana pilnībā var tikt apšaubīta.

Pētījumam izvirzīto uzdevumu izpildei bija lietderīgi izpētīt vainas atzīšanu pirmstiesas izmeklēšanas laikā. Jautājums pētīts, sākot ar apsūdzētā pirmreizējo noprotināšanu.

Tabula Nr.5

Apsūdzēto (tiesājamo skaits)	Tie, kuri vainu atzina uzreiz pēc apsūdzības uzrādīšanas	Tie, kuri vainu atzina atkārtotu pratināšanu pirmstiesas laikā	Tie, kuri vainu atzina tikai iztiesāšanas laikā
Kopā izpētītajās lietās	92%	1%	7%
“parastais process”	88%	2%	10%
Saīsinātais process	100%	-	-
Kurzemes apgabaltiesa	50%	50%	-
“parastais process”	50%	50%	-
Latgales apgabaltiesa	83%	-	17%
“parastais process”	83%	-	17%
Vidzemes apgabaltiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-
Aizkraukles rajona tiesa	96%	4%	-
“parastais process”	92%	8%	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Alūksnes rajona tiesa	98%	-	2%

Tiesu prakses apkopojums. Augstākā tiesa, 2004.gada jūnijs

“parastais process”	94%	-	6%
Saīsinātais process	100%	-	-
Balvu rajona tiesa	95%	5%	-
“parastais process”	86%	14%	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Bauskas rajona tiesa	93%	-	7%
“parastais process”	91%	-	9%
Saīsinātais process	100%	-	-
Cēsu rajona tiesa	100%	--	-
“parastais process”	100%	-	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Daugavpils tiesa	86%	-	14%
“parastais process”	86%	-	14%
Saīsinātais process	100%	-	-
Dobeles rajona tiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Gulbenes rajona tiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Jelgavas tiesa	84%	-	16%
“parastais process”	83%	-	17%
Saīsinātais process	100%	-	-
Jēkabpils rajona tiesa	97%	-	3%
“parastais process”	94%	-	6%
Saīsinātais process	100%	-	-
Jūrmalas tiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Krāslavas rajona tiesa	95%	5%	-
“parastais process”	91%	9%	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Kuldīgas rajona tiesa	95%	-	5%
“parastais process”	93%	-	7%
Saīsinātais process	100%	-	-
Liepājas tiesa	77%	-	23%
“parastais process”	77%	-	23%
Ludzas rajona tiesa	95%	-	5%
“parastais process”	92%	-	8%
Saīsinātais process	100%	-	-
Madonas rajona	84%	4%	12%
“parastais process”	73%	7%	20%
Saīsinātais process	100%	-	-
Ogres rajona tiesa	73%	4%	23%
“parastais process”	50%	8%	42%
Saīsinātais process	100%	-	-
Preiļu rajona tiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-

Rēzeknes rajona tiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Rīgas pils. Latgales PP tiesa	94%	3%	3%
“parastais process”	94%	3%	3%
Saīsinātais process	100%	-	-
Rīgas pils. Vidzemes PP tiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Rīgas pils. Zemgales PP tiesa	91%	-	9%
“parastais process”	87%	-	13%
Saīsinātais process	100%	-	-
Rīgas rajona tiesa	82%	-	18%
“parastais process”	80%	-	20%
Saīsinātais process	100%	-	-
Siguldas tiesa	83%	-	17%
“parastais process”	83%	-	17%
Saīsinātais process	100%	-	-
Talsu rajona tiesa	96%	-	4%
“parastais process”	96%	-	4%
Saīsinātais process	100%	-	-
Tukuma rajona tiesa	97%	-	3%
“parastais process”	96%	-	4%
Saīsinātais process	100%	-	-
Valkas rajona tiesa	95%	-	5%
“parastais process”	92%	-	8%
Saīsinātais process	100%	-	-
Valmieras rajona tiesa	100%	-	-
“parastais process”	100%	-	-
Saīsinātais process	100%	-	-
Ventspils tiesa	81%	4%	15%
“parastais process”	80%	5%	15%
Saīsinātais process	100%	-	-

Tādējādi uzskatāmi redzams, ka absolūtā vairumā bez pierādījumu pārbaudes tiesā skatītas tās lietas, kur apsūdzētais savu vainu atzina jau pie pirmās nopratināšanas apsūdzētā statusā. It sevišķi tas attiecināms uz saīsinātā procesa kārtībā skatītām lietām, kur vainas atzīšana pilnīgi visos gadījumos notikusi jau pirmreizējās apsūdzētā nopratināšanas laikā.

”Parastā procesa” piemērošanā savukārt ir gadījumi, kad vaina atzīta pie atkārtotas nopratināšanas vai tikai iztiesāšanas laikā. Vai pirmstiesas izmeklēšanas un iztiesāšanas iestādes attiecīgajā teritorijā ir vai nav atzinušas iespēju skatīt lietu bez pierādījumu pārbaudes situācijā, kad vainas atzīšana notikusi vēlāk, to var redzēt tabulas datus.

Vainas atzīšana

Vainas atzīšana ir viens no galvenajiem priekšnosacījumiem, lai neveiktu pierādījumu pārbaudi iztiesāšanas laikā.

Kā redzams no pētījuma gaitā konstatētajiem faktiem, formāli šis princips ir ievērots visās lietās. Taču šī principa praktiskā realizācija un ievērošana pēc būtības sastopas ar diviem problēmjautājumiem, kurus būtu nepieciešams pētījuma gaitā atzīmēt:

- nostājas attiecībā uz vainas atzīšanu izmaiņas procesa gaitā un
- vainas formāla atzīšana, kas neatbilst lietas faktiskajiem apstākļiem.

Iepriekš norādītā informācija ļauj apgalvot, ka visai bieži ir gadījumi, kad persona pirmstiesas izmeklēšanā savu vainu nav atzinusi vai atzinusi to tikai daļēji, taču pilnībā to atzīst tikai tiesā. Kā jau atzīmēts, šādā situācijā, protams, nav liegts lietu skatīt bez pierādījumu pārbaudes. Tomēr, izbrīnu izraisa fakts, ka nevienā no gadījumiem, kad persona bija mainījusi savu attieksmi pret vainas atzīšanu, tiesā netika skaidrota šādas attieksmes maiņas motivācija. Domājams, ka, lemjot par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tas tomēr būtu būtisks apstāklis, kurš būtu jāskaidro un jāvērtē.

Otra apstākļa izvērtēšana ir vēl būtiskāka. **Likumdevējs vainas atzīšanu ir paredzējis tikai kā vienu no obligātiem priekšnoteikumiem pierādījumu pārbaudes neveikšanas iespējai. Vēl jābūt arī šīs personas piekrišanai pierādījumu pārbaudes neveikšanai un apstāklim, ka tiesnesis, pārbaudot lietas materiālus, ir pārliecinājies, ka tie apstiprina tiesājamā vainu tā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, par ko viņš tiek apsūdzēts un tiesāts.**

Vaina šajā kontekstā aptver divus būtiskus un savstarpēji saistītus momentus – gan faktiskās darbības, gan to juridisko kvalifikāciju. Tātad, lai neveiktu pierādījumu pārbaudi, tiesnesim ir jābūt pārliecinātam gan par to, ka attiecīgā persona ir izdarījusi viņai inkriminētās darbības, gan par to, ka to juridiskā kvalifikācija ir pareiza. Ja tiesnesi māt šaubas par kādu no šiem apstākļiem, tad saskaņā ar pastāvošajām tiesību normām pierādījumu pārbaudi neveikt nedrīkst. Tādējādi faktiski kā tiesiski nepareizas uz šo brīdi ir vērtējamas situācijas, kad tiesnesis, neveicot pierādījumu pārbaudi tiesā, pēc savas iniciatīvas maina darbību juridisko kvalifikāciju (piemērus skat. tālāk).

Tāpat jāatceras, ka jautājums “vai atzīstat savu vainu” no tiesiskā viedokļa nav vērtējams viennozīmīgi. Arī šajos gadījumos attiecīgajā kontekstā personai tiek prasīts gan tas, vai viņa atzīst inkriminēto darbību faktu, kā arī, vai atzīst to juridisko kvalifikāciju. Šādā situācijā tiesnešiem būtu jāapzinās, ka tiesājamām personām vairumā gadījumu nav pietiekamu juridisku zināšanu, lai pilnībā pareizi izvērtētu savu darbību juridisko kvalifikāciju.

Tādējādi, neskatoties uz to, ka persona vainu atzīst, ir pastiprināta uzmanība jāpievērš gan vainas atzīšanas faktiskai pamatotībai, gan juridiskās kvalifikācijas izvērtēšanai.

Pētījuma veikšanas gaitā tika atklāti vairāki gadījumi, kad juridiskās kvalifikācijas atbilstība lietas apstākļiem varētu tikt apšaubīta situācijā, kad tiesā nav veikta pierādījumu pārbaude.

Krimināllietas izskatīšanas bez pierādījumu pārbaudes pamatotība

Iepriekšminētais nenozīmē apgalvojumu, ka konkrētajā krimināllietā kvalifikācija ir nepareiza. Tas tikai norāda uz situāciju, ka jau sākotnēji, iepazīstoties ar lietu, ir redzams, ka attiecīgajās lietās nebija pamatota lietas skatīšana bez pierādījumu pārbaudes un tajās bija nepieciešams pārbaudīt lietas materiālus pirms galīgā lēmuma pieņemšanas.

Tā, piemēram, Dobeles rajona tiesā bez pierādījumu pārbaudes ir tikusi skatīta lieta L. Judinas apsūdzībā pēc Krimināllikuma 125. panta 1. daļas. L. Judina tika apsūdzēta un arī notiesāta par to, ka viņa tīši nodarīja V. Kapkovičam smagu miesas bojājumu, iedurot ar nazi krūšu kurvja kreisajā pusē. Jau pirmajā paskaidrojuma sniegšanas reizē L. Judina paskaidroja,

ka alkohola lietošanas laikā starp viņu un cietušo V. Kapkoviču izcēlies strīds par ģimenes lietām. Strīda laikā Valentīns mēģinājis viņai iesist, un viņa paņēmusi no galda nazi un aizstāvoties iedūrusi viņam mugurā. Pēc tam izsaukusi ātro palīdzību. V. Kapkovičs paskaidrojumā norādīja, ka faktiskā sieva strīda laikā viņam iedūrusi mugurā un pēc tam ar nazi aizķērusi kaklu.

Eksperta atzinumā konstatēts, ka V. Kapkovičam nodarīti šādi bojājumi – durti griezts krūšu kurvja kreisās puses ievainojums ieejošs kreisās pleiras dobumā ar asiņu uzkrāšanos kreisās pleiras dobumā un gaisa uzkrāšanos krūšu kurvja zemādas audos; griezta brūce kaklā. Šie miesas bojājumi (konkrēti nenodalot, kurš tieši) atzīti par smagiem miesas bojājumiem, kas bīstami dzīvībai. Paskaidrojumos sniegtās ziņas abi strīdā iesaistītie apstiprina arī savās liecībās. V. Kapkovičs liecībās arī norāda, ka viņš mēģinājis Lienei sist ar dūri, grūstījis viņu, pēc kā viņa viņam iedūrusi. Domājot, ka Liene viņam iedūrusi, jo viņš viņu grūstījis un gribējis iesist ar dūri. Tāpat arī L. Judina, būdama nopratināta kā aizdomās turētā, apstiprina iepriekš teikto un norāda, ka viņa ir brīdinājusi, lai viņš viņai vairs nesit, citādi duršot. Viņš teicis, ka no nāves nebaidās, un turpinājis censties iesist. Tad viņa, vicinoties ar nazi un cenšoties izvairīties no mēģinājumiem viņai iesist, nejauši iedūrusi mugurā un aizķērusi kaklu.

Agrāk Valentīns viņai bija sitis. Papildus nopratināta, aizdomās turētā norādīja, ka dūrienu viņa izdarījusi tad, kad Valentīns bija iegrudivs viņu gultā un mēģinājis iesist. Iepriekšēja nodoma durt viņai neesot bijis, tas noticis aizstāvoties. Tāpat papildina, ka ar nazi kaklā viņam neesot iegriezusi, to izdarījis viņš pats pēc tam, kad viņa iedūrusi viņam mugurā. Viņš izrāvis viņai no rokas nazi un pats iegriezis sev kaklā. Kāpēc viņš to darījis, viņa nezina. Šīs liecības apstiprināja arī V. Kapkovičs, norādot, ka kaklā tiešām sev iegriezis pats, to darījis neapzināti, jo sevi nav kontrolējis.

Nopratināta kā apsūdzētā, L. Judina savu vainu atzina pilnībā un faktiski atkārtoja iepriekš sniegtās liecības. Lūdza neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesā. Lēmums neizdarīt pierādījumu pārbaudi tika pieņemts, jau apsūdzēto nododot tiesai, kā arī atkārtoti iztiesāšanas laikā. Tiesa atzina L. Judinu par vainīgu Krimināllikuma 125.p.1.d. paredzētā nodarījuma izdarīšanā (atzina arī atbildību mīkstinošu apstākļus –tai skaitā to, ka nodarījums izdarīts cietušā prettiesiskas uzvedības dēļ) un sodīja viņu ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu nosacīti ar pārbaudes laiku uz 1 gadu.

Neapspriežot jautājumu, vai lietas risinājums ir vai nav juridiski korekts, jānorāda, ka šajā lietā būtu bijusi veicama pierādījumu pārbaude un noskaidrojama katra strīdā iesaistītā dalībnieka loma, tai skaitā izvērtējams, vai nav bijusi nepieciešamās aizstāvēšanās situācija utml.

Jelgavas tiesā tika izskatīta krimināllieta J. Laurinaiša apsūdzībā pēc Krimināllikuma 126.p.1.d. par to, ka viņš nodarījis tīšus smagus miesas bojājumus E. Platenbergam. Būdam nopratināts kā aizdomās turētais un apsūdzētais, J. Laurinaitis savu vainu atzina pilnībā un liecināja, ka kopā ar E. Platenbergu un viņa tēvu lietojis alkoholiskos dzērienus. Kādā brīdī starp E. Platenbergu un viņa tēvu izcēlies strīds, kura laikā E. Platenbergs prasījis tēvam naudu. E. Platenbergs kļuvis ļoti agresīvs. Vienubrīd E. Platenbergs piecēlies, un tad J.Laurinaitim licies, ka viņš tēvam sitīs. Tajā brīdī iesitis viņam ar roku divas reizes pa seju. Apsūdzētā teikto apstiprināja arī E. Platenberga tēvs, norādot, ka strīda laikā dēls viņam prasījis naudu un draudējis, ka visu atņemsot. Dēls kļuvis agresīvs, un viņam (tēvam) bijis bail. Brīdī, kad dēls bijis piecēlies kājās un turpinājis draudēt, J. Laurinaitis dēlam iesitis. Arī E. Platenbergs apstiprināja, ka prasījis no tēva naudu, vienā brīdī saņēmis sitienu pa galvu, kāpēc, nezina. Tiesā tiesājamais lūdza pierādījumu pārbaudi neveikt, un tas arī netika darīts. J. Laurinaitis tika atzīts par vainīgu Krimināllikuma 126. panta 1. daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanā un sodīts ar 50 stundu piespiedu darbu.

Jelgavas tiesā izskatīta krimināllieta Z. Andrejevas apsūdzībā pēc Krimināllikuma 125. panta 1. daļas par to, ka Z. Andrejeva tīši, būdama alkohola ietekmē, iedūra O. Apalim ar nazi ne mazāk kā 4 reizes krūškurvja kreisās puses rajonā. Apsūdzētā pirmstiesas izmeklēšanā savu vainu neatzina, liecinot, ka dūrienus izdarījusi, aizstāvoties pēc tam, kad izrāvusi nazi O. Apalim no rokām (pati sevi savainojot). O. Apalis bieži bijis agresīvs un viņu sitis, tai skaitā arī sadūris. Eksperta atzinums apliecināja, ka Z. Andrejevai ir griezta brūce plaukstā, kā arī seni dzīstoši durti bojājumi. O. Apalis uzbrukumā Z. Andrejevai noliedza, liecināja, ka neko tādu neatceras. Tiesas sēdē Z. Andrejeva sevi par vainīgu atzina pilnībā un lūdza pierādījumu pārbaudi neizdarīt. Viņas lūgums tika apmierināts, un lieta tika skatīta bez pierādījumu pārbaudes. Tiesājamā notiesāta ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem nosacīti ar pārbaudes laiku uz 1 gadu.

Arī šajās lietās, neapspriežot to, vai galīgais lietas risinājums ir juridiski korekts, nākas secināt, ka diez vai bija pamatota atteikšanās no pierādījumu pārbaudes veikšanas, jo katra strīdus dalībnieka loma palikusi neizvērtēta, tai skaitā nav apskatīts, vai nav bijusi nepieciešamās aizstāvēšanās situācija vai arī vismaz atbildību mīkstinošais apstāklis, ka nodarījums izdarīts cietušā prettiesiskas uzvedības dēļ.

Savukārt Gulbenes rajona tiesā izskatīta krimināllieta S. Abakokas apsūdzība pēc Krimināllikuma 130. panta 3. daļas un 174. panta. S. Abakoka savu vainu pirmstiesas un tiesas izmeklēšanas laikā atzina pilnībā un lūdza pierādījumu pārbaudi neveikt. Šo lūgumu tiesa apmierināja, un lieta tika skatīta bez pierādījumu pārbaudes. Spriedumā tiesnese pārkvalificēja tiesājamās darbības no Krimināllikuma 130. panta 3. daļas uz 130. panta 1. daļu, jo uzskatīja, ka nav pierādīts, ka nodarījumam, kura izdarīšanā tiesājamā apsūdzēta, būtu bijis spīdināšanas raksturs.

Tiesnese spriedumā norādījusi uz nepilnībām pirmstiesas izmeklēšanas laikā, tai skaitā, ka nav ticis noskaidrots, vai cietušajam ar žagariem sistis caur apģērbu vai pa kailām kājām. Tādējādi tiesnese spriedumā apšaubīja kvalifikācijas pareizību un tiesājamās vainu viņai pirmstiesas izmeklēšanas laikā inkriminētajā pārkāpumā un darbības kvalificēja savādāk.

Ir diezgan grūti izskaidrojams, kā šādas šaubas var rasties, tikai spriedumu taisot, bet nebūt pirms iztiesāšanas uzsākšanas. Savukārt šaubu pastāvēšana pirms iztiesāšanas uzsākšanas liegtu iespēju pieņemt lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu.

Siguldas tiesā izskatīta lieta A. Petrova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 315. panta. Nozīmīga šī lieta ir tādā kontekstā, ka lieta ir par neziņošanu un tiek skatīta brīdī, kad vēl nav sprieduma par to nodarījumu, par kura nepaziņošanu A. Petrovs tiek sodīts.

Jautājuma par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu leģšana pirmstiesas izmeklēšanas pabeigšanas brīdī

“Parastā procesa” kārtībā skatītājās lietas absolūtā vairumā gadījumu atzīme par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu ietverta protokolā par iepazīšanos ar lietas materiāliem vai arī noformēta atsevišķā dokumentā, vai arī abos, tādējādi jau fiksēta lietā brīdī, kad tā tiek nosūtīta iztiesāšanai. Fiksēšanas veidi ir atšķirīgi dažādās prokuratūras iestādēs. Vairumā gadījumu atzīme par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiek ietverta protokolā par apsūdzētā iepazīstināšanu ar lietas materiāliem, taču sastopami arī citādi veidi.

Tā, piemēram, Dobeles rajona tiesā saņemtajās lietās vairumā gadījumu attiecīgā atzīme ir ietverta jau iepazīšanās ar lietas materiāliem protokolā, taču tiesā tiek iesniegts vēl īpašs iesniegums, kuru paraksta gan tiesājamais, gan prokurors un kurā ir ietverta norāde par to, ka lietā nav nepieciešams veikt pierādījumu pārbaudi.

Gulbenes rajona tiesā izskatītajās lietās vairumā gadījumu lietas materiāliem pirms to nosūtīšanas uz tiesu ir ticis pievienots īpašs dokuments “Vienošanās par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas izmeklēšanā”. Līdzīga kārtība ievērota arī Valkas rajonā.

Krāslavas rajona un Rēzeknes rajona tiesās saņemtajās lietās ir pievienota vienošanās starp prokuroru un apsūdzēto par to, ka tiesā nav nepieciešams izdarīt *tiesas izmeklēšanu*².

Atsevišķos gadījumos ir fiksēts, ka, neskatoties uz to, ka apsūdzētais savu vainu ir atzinis daļēji, pie iepazīšanās ar lietas materiāliem ir norāde par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu.

Tā, piemēram, šāda situācija vērojama Balvu rajona tiesā izskatītajā krimināllietā U. Puka apsūdzībā pēc Krimināllikuma 109. panta 3. daļas un 177. panta 1. daļas. Apsūdzētais savu vainu atzina daļēji, taču pie iepazīšanās ar lietas materiāliem norādīja “tiesas izmeklēšana nav vajadzīga”. Tāda pat situācija vērojama uz Daugavpils tiesu nosūtītā lietā S. Pužanovska apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas, Ogres rajona tiesai nosūtītajā lietā K. Safonova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 170. panta, Ogres rajona tiesai nosūtītajā krimināllietā L. Vasiļeva apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260. panta 2. daļas.

Atzīmējama arī Rīgas rajona tiesā izskatītā krimināllietā A. Mihailova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 2. daļas.

Būdams nopratināts kā apsūdzētais, A. Mihailovs savu vainu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā atzina daļēji, taču, neskatoties uz to, protokolā par iepazīšanos ar lietas materiāliem norādīja, ka piekrit lietas izskatīšanai tiesā bez pierādījumu pārbaudes. Būtiski šķiet norādīt faktu, ka apsūdzības rakstā nepareizi norādīts, ka apsūdzētais savu vainu atzina pilnībā, jo tas neatbilst lietas patiesajiem apstākļiem.

Atzīstams, ka princips, ka pierādījumu pārbaudi var neizdarīt tikai tad, ja apsūdzētais savu vainu atzīst pilnībā, ir strikti noteikts likumā, un nekādi izņēmumi no tā nav izdarāmi. Domājams, ka visatbilstošākā forma, kurā tiktu fiksēts gan apsūdzētā, gan prokurora viedoklis par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, būtu vienošanās noformēšana rakstveidā. Šī vienošanās varētu būt pirmais dokuments, kurā apsūdzētajam tiek izskaidrots, ko īsti nozīmē skatīt lietu bez pierādījumu pārbaudes un kādas ir šādas procesuālās kārtības izvēles sekas.

Jautājuma par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu lemšana, nododot apsūdzēto tiesai

Krimināllietu izskatīšana, neveicot pierādījumu pārbaudi, saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa vispārējiem noteikumiem

Apskatot izpētei nodotās lietas, var secināt, ka tiesā tiek praktizēti vairāki rīcības varianti attiecībā uz lēmuma par apsūdzētā nodošanu tiesai saturu pēc tam, kad lieta saņemta tiesā un tajā ir fiksēts lūgums neveikt pierādījumu pārbaudi –

- lēmumā par apsūdzētā nodošanu tiesai rezolutīvajā (ko nolēma..) daļā ir fiksēts, ka lieta tiks skatīta bez pierādījumu pārbaudes
- lēmuma rezolutīvajā daļā nav norādīts, ka lieta tiks skatīta bez pierādījumu pārbaudes, taču šāda norāde ietverta lēmuma konstatējošā (izklāsta) daļā
- ne lēmuma rezolutīvajā, ne konstatējošā daļā tiesas atzīmes par lietas skatīšanu bez pierādījumu pārbaudes nav, taču šāda nostāja ir izsecināma no norādes par to, kuras personas tiek izsauktas uz tiesas sēdi (tiek izsaukti tikai ieinteresētie procesa dalībnieki, taču liecinieki netiek saukti)
- lēmumā ir norāde, ka jautājums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiek atstāts atklāts un tiks risināts tiesas sēdes laikā,

² Jēdziena “tiesas izmeklēšana” pielietojums šeit gan nav pareizs. Tiesas izmeklēšanas kopumā neveikšana tiesā nav iespējama, var tikt neizdarīta tikai viena no tiesas izmeklēšanas daļām – pierādījumu pārbaude. Šāds nepareizs terminu lietojums apskatāmajās lietās bija sastopams vairākkārt - skat. turpmāko pētījuma tekstu

- lēmumā ir norāde, ka pierādījumu pārbaude tiks veikta.

Risinājuma variants parasti ir atkarīgs no tā, kura tiesneša lietvedībā lieta atrodas, un atšķirības ir konstatētas pat vienas tiesas ietvaros. Domājams, ka tiesību normām atbilstošākais būtu risinājums – lēmuma izklāsta daļā norādīt, ka lietas materiālos ir lūgums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu un kā tiesnesis to vērtē (vai apmierina, vai nē un kāpēc) un attiecīgi lēmuma rezolutīvajā daļā norādāms konkrēts nolēmums – lietu izskatīt ar/bez pierādījumu pārbaudes tiesas izmeklēšanā.

Jautājumu varētu atstāt arī atklātu līdz tiesas sēdei, bet tikai tajā gadījumā, ja tam ir kādi pamatoti iemesli (piemēram, tiesnesis vēlas pārliecināties, vai apsūdzētais vēlmi neveikt pierādījumu pārbaudi tiesā ir izteicis brīvprātīgi, pilnībā apzinoties šādas rīcības sekas; tiesnesis vēlas uzklaut arī cietušā viedokli vai tml.)

Atsevišķos gadījumos **konstatēts, ka lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu** (tieši izteikts vai izsecināms no uz tiesu izsaukamo personu saraksta) **tiek pieņemts situācijā, kas neatbilst obligāti nepieciešamajiem priekšnoteikumiem.** Šādu gadījumu konstatēšana ļauj secināt, ka pirms lēmuma pieņemšanas tiesnesis ar lietu nav iepazinies vai arī noteiktu lēmumu noformēšanā pieļauta rupja paviršība.

Tā, piemēram, Daugavpils tiesā tika saņemtas lietas

- V. Petroviča un O. Ribočkina apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas. Iepazīstoties ar lietas materiāliem abi apsūdzētie norādījuši, ka vēlas pierādījumu pārbaudi tiesā.

Neskatoties uz to, lēmumā par apsūdzēto nodošanu tiesai rezolutīvajā daļā ir ieraksts “tiesas izmeklēšanu neizdarīt”. Uz tiesas sēdi gan tiek izsauktas visas personas, kuras norādītas apsūdzības rakstam pievienotajā uz tiesas sēdi izsaukamo personu sarakstā.

- S. Pužanovska apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas. Kā apsūdzētais S.Pužanovskis savu vainu bija atzinis daļēji, tas fiksēts arī apsūdzības rakstā. Neskatoties uz to, pēc iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem viņš norādīja, ka pierādījumu pārbaude tiesas izmeklēšanā var nenotikt. Lēmumā par apsūdzētā nodošanu tiesai rezolutīvajā daļā ir ieraksts “tiesas izmeklēšanu neizdarīt”. Uz tiesas sēdi gan tiek izsauktas visas personas, kuras norādītas apsūdzības rakstam pievienotajā uz tiesas sēdi izsaukamo personu sarakstā.

Savukārt, Jelgavas tiesā saņemta lieta S. Fedotova apsūdzībā pēc Latvijas Kriminālkodeksa 139. panta 5. daļas. Apsūdzētais savu vainu pirmstiesas izmeklēšanas laikā atzina daļēji, tas norādīts arī apsūdzības rakstā. Neskatoties uz to, tiesnese lēmuma par apsūdzētā nodošanu tiesai rezolutīvajā daļā ir norādījusi, ka lietu nolemts izskatīt “bez pierādījumu pārbaudes tiesas izmeklēšanā” un uz tiesu aicināt tikai tiesājamo un cietušā pārstāvi.

Līdzīgi gadījumi konstatēti arī citās tiesās Tā, Ogres rajona tiesā tika saņemta krimināllieta L. Vasiļjeva apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260. panta 2. daļas. Apsūdzētais savu vainu atzina daļēji, tas fiksēts arī apsūdzības rakstā. Pie iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem apsūdzētais bija lūdzis pierādījumu pārbaudi neizdarīt.

Nododot apsūdzēto tiesai, tiesnesis nolēma lietu skatīt bez pierādījumu pārbaudes, taču izsaukt uz tiesu visas apsūdzības raksta pielikumā minētās personas (tur norādīti arī liecinieki). Tiesas sēdes protokolā atzīmes par liecinieku esamību vai neesamību nav, un šis jautājums netiek skatīts.

Savukārt, Siguldas tiesā izskatīta lieta R. Zvaigznīša apsūdzībā. Kā apsūdzētais R.Zvaigznīte savu vainu atzina daļēji, kas bija fiksēts arī apsūdzības rakstā. Lūgums neveikt pierādījumu pārbaudi pirmstiesas izmeklēšanas laikā netika pieteikts. Neskatoties uz to, tiesnese, nododot apsūdzēto tiesai, nolēma “lietā neveikt pierādījumu pārbaudi”. Interesants šķiet fakts, ka šāds lēmums datēts ar 2003. gada 20. oktobri, bet 27. oktobrī tiesājamais ir saņēmis apsūdzības rakstu un tikai tad uz apsūdzības raksta izdarījis atzīmi par to, ka vainu atzīst un lūdz neizdarīt pierādījumu pārbaudi.

Atzīmējama arī jau pieminētā Rīgas rajona tiesā izskatītā krimināllieta A. Mihailova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 2. daļas. Būdamis nopratināts kā apsūdzētais, A. Mihailovs savu vainu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā atzina daļēji, taču, neskatoties uz to, protokolā par iepazīšanos ar lietas materiāliem norādīja, ka piekrīt lietas izskatīšanai tiesā bez pierādījumu pārbaudes. Būtiski šķiet norādīt faktu, ka apsūdzības rakstā nepareizi norādīts, ka apsūdzētais savu vainu atzina pilnībā, jo tas neatbilst lietas patiesajiem apstākļiem.

Taču arī tiesnese, acīmredzot pilnībā ar lietas materiāliem neiepazinusies, (iespējams, uzticoties apsūdzības rakstā norādītajam) lēmumā par apsūdzētā nodošanu tiesai norādīja, ka lieta tiks iztiesāta vienpersoniski bez pierādījumu pārbaudes.

Siguldas tiesā izskatīta krimināllieta J. Rauska apsūdzībā pēc Krimināllikuma 262. panta. Pirmstiesas izmeklēšanas laikā apsūdzētais savu vainu neatzina. Tajā pat dienā pirmstiesas izmeklēšana tika pabeigta un lieta nosūtīta uz tiesu. Savukārt lēmumā par nodošanu tiesai ir norāde, ka “no lietas materiāliem redzams, ka apsūdzētais pirmstiesas izmeklēšanas laikā savu vainu minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā atzina pilnībā un ir izteicis lūgumu neveikt pierādījumu pārbaudi lietā”.

Tāpat atzīmēšanas vērta ir arī Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesā izskatītā lieta M. Troņeva apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176. panta 1. daļas. Apsūdzētais, iepazīstoties ar lietas materiāliem, bija norādījis “tiesā, lūdzu, veikt pierādījumu pārbaudi”. Neskatoties uz to tiesnese lēmuma par apsūdzētā nodošanu tiesai rezolutīvajā daļā norādījusi “Lietu izskatīt .. bez pierādījumu pārbaudes”.

Pretējs piemērs atrodams Jūrmalas pilsētas tiesas izskatītajā lietā V. Tamaļa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 207. panta 1. daļas. Iepazīstoties ar lietas materiāliem pirms lietas nosūtīšanas uz tiesu, apsūdzētais norādījis “piekrītu lietas izskatīšanai tiesā bez pierādījumu pārbaudes”. Tiesnese savukārt lēmumā par apsūdzētā nodošanu tiesai norādījusi, ka “lūgums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas izmeklēšanas laikā nav pieteikts, šis jautājums atstājams atklāts līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai” (šeit gan nav skaidrs, kā lūgums varētu būt izteikts tiesas izmeklēšanas laikā, ja tāda vēl nemaz nav bijusi).

Šādi gadījumi rada negatīvu priekšstatu par tiesnešu darbību un dod pamatu uzskatīt, ka daļa tiesnešu pirms lēmuma pieņemšanas par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu ar lietas materiāliem rūpīgi neiepazīstas vai arī procesuālo dokumentu noformēšanai pieiet neattaisnoti pavirši, tādējādi pārkāpdami Latvijas Kriminālprocesa kodeksa prasības.

Tomēr citās izpētītajās krimināllietās redzams, ka tiesas pienācīgi iepazinušās ar lietas materiāliem, apsūdzētā nodošanas tiesai stadijā.

Tā, piemēram, jau pieminētajā Balvu rajona tiesā izskatītajā krimināllietā U. Puka apsūdzībā pēc Krimināllikuma 109. panta 3. daļas un 177. panta 1. daļas tiesnesis lēmumā par apsūdzētā nodošanu tiesai norādīja, ka lieta tiks skatīta ar pierādījumu pārbaudi, neskatoties uz to, ka apsūdzētais pie iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem bija izteicis lūgumu pierādījumu pārbaudi neveikt.

Šajā situācijā lēmums bija pilnīgi pamatots, jo apsūdzētais savu vainu atzina tikai daļēji. Tāda pat situācija ir Ogres rajona tiesā saņemtajā lietā K. Safonova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 170. panta.

Kā atzinīgi vērtējamu var norādīt lietu R. Miļberga apsūdzībā, kas izskatīta Talsu rajona tiesā. Pirmstiesas izmeklēšanas laikā apsūdzētajam bija celta apsūdzība par Krimināllikuma 175. panta 2. daļas paredzētā nodarījuma izdarīšanu. Savu vainu apsūdzētais atzina pilnībā un pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem lūdza pierādījumu pārbaudi tiesā neveikt. Šādu lūgumu izteica arī apsūdzētā aizstāvis (zv.adv. J. Akmeņkalējs).

Neskatoties uz to, tiesnese lēmumā par apsūdzētā nodošanu tiesai norādīja “... ņemot vērā, ka tiesājamā darbības pēc viņam celtās apsūdzības pirmstiesas izmeklēšanā nav kvalificētas pareizi, tiesas sēdē veicama pierādījumu pārbaude, neskatoties uz to, ka tiesājamais sevi par vainīgu atzīst pilnīgi”. Atbilstoši lēmumam tiesas sēdē tika veikta

pierādījumu pārbaude, un iztiesāšanas laikā prokurors lūdza tiesājamā darbības pārkvalificēt uz Krimināllikuma 180. panta 2. daļu, ņemot vērā to, ka zādzības summa nesasniedz 1 minimālo mēnešalgu”.

Tiesa atzina R. Miļbergu par vainīgu Krimināllikuma 180. panta 2. daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanā. Šī lieta vērtējama kā labs piemērs, jo liecina par to, ka tiesnese ir rūpīgi iepazinusies ar lietas materiāliem. Vienlaicīgi tas liecina par tiesiski pareizu tiesneša rīcību situācijā, kad viņš nepiekrīt nodarījuma juridiskajai kvalifikācijai (šīs jautājums sīkāk skatīts vēlāk).

Negatīvu novērtējumu šajā lietā pelnījis prokurors (E. Kristovskis), kurš nepietiekami izpētīja lietas materiālus, ceļot apsūdzību un sūtot lietu uz tiesu, kā arī aizstāvis, kurš faktiski neizpildīja aizstāvja pienākumus, kas noteikti Latvijas Kriminālprocesa kodeksā.

Saīsinātais process

Attiecībā uz lēmuma par apsūdzētā nodošanu tiesai saturu jāsecina, ka saīsinātā procesa piemērošanas gadījumā parasti tiesneši jau lēmumā par nodošanu tiesai ir iekļāvuši tiešu norādi, ka lieta tiks skatīta bez pierādījumu pārbaudes. Taču arī saīsinātā procesa lietās ir gadījumi, kad lēmumos iekļautas norādes par jautājuma izskatīšanu tiesas sēdē vai arī gadījumi, kad ir norāde, ka lietā tiks veikta pierādījumu pārbaude.

Saīsinātā procesa gadījumā kā tieši ar izpēti mērķi nesaistīti, tomēr aktuāli šķiet vēl pāris jautājumi.

Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 414. panta 2. daļa paredz tiesneša pienākumu paziņot lietas dalībniekiem par rīcības sēdes vietu un laiku. Apskatot izpēti iesniegtās lietas, jāsecina, ka vairumā gadījumu no lietas materiāliem nav iespējams pateikt, vai paziņojums ir vai nav bijis, jo nav nekādi šo faktu apstiprinoši dokumenti. Daļā gadījumu apsūdzētie lietās piedalās, daļā nē. Ir konstatēti gadījumi, kad apsūdzētie nav aicināti un par to ir atzīme rīcības sēdes protokolā - piemēram, daļa Krāslavas rajona tiesā izskatīto lietu (lieta A. Lobanova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas, J. Stefanova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas, 185. panta 1. daļas u.c.)

Tāpat ir konstatēta virkne gadījumu, kad tiesiski pareiza dalībnieku informēšana, kā arī viņu tiesību (piedalīšanās rīcības sēdē) īstenošana nav bijusi iespējama, jo rīcības sēde notikusi tajā pat dienā, kad lieta saņemta tiesā. Šādi gadījumi konstatēti Cēsu rajona tiesā (krimināllietas G.Laima apsūdzībā pēc Krimināllikuma 262. panta, N. Lagutika apsūdzībā pēc Krimināllikuma 262. panta).

Vairākos gadījumos redzams, ka lietās nav notikusi rīcības sēde vai arī, ka lietā nav rīcības sēdes protokola.

Tā, Aizkraukles rajona tiesā no 10 saīsinātā procesa kārtībā ienākušām lietām vienā rīcības sēdē nav bijusi vispār, vienā nav rīcības sēdes protokola. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā no apskatītajām 6 saīsinātajā procesā skatītajām lietām nevienā nav rīcības sēdes protokola. Interesants ir Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas piemērs – no 10 apskatītajām lietām 6 rīcības sēdes protokoli ir, 4 nav. Rīcības sēdes protokoli nav arī abās Talsu rajona tiesā saīsinātā procesa kārtībā izskatītajās lietās.

Atzīstams, ka, ja lietā nenotiek rīcības sēde, piedalīšanās iespēja tajā nav pienācīgi paziņota un nodrošināta, kā arī rīcības sēdes protokola neesamība ir tiesību normu pārkāpums. Rīcības sēdes obligātums un noteiktu procesa dalībnieku tiesības piedalīties tajā tieši noteikts likumā – Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 414. pantā, savukārt rīcības sēdes protokola nepieciešamība izriet no rīcības sēdes jēgas, kā arī izsecināma no Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 415. panta 3. daļas.

Kas attiecas uz termiņu ievērošanu saīsinātā procesa gadījumā, tad atzīmējams, ka Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 416. panta 1. daļa paredz lietas iztiesāšanu uzsākt 3 līdz 10

dienu laikā no brīža, kad apsūdzētajam izsniegts lēmuma par nodošanu tiesai noraksts. Likums it kā nenosaka termiņu, cik ilgā laikā šis noraksts tiesājamajam izsniedzams, taču, skatot šo Latvijas Kriminālprocesa kodeksa nodaļu kopumā un tulkojot teleoloģiski, jāsecina, ka tam jānotiek nekavējoties pēc lēmuma pieņemšanas. Tādējādi lietās tika apskatīts, cik ilgs laiks ir pagājis no lēmuma par apsūdzētā nodošanu tiesai pieņemšanas līdz iztiesāšanas uzsākšanai. Ja termiņš ir līdz 10 dienām, iekļauta norāde, ka termiņā tiesas iekļāvušās, ja nē, tad norāde, cik ilgs laiks pagājis.

Latvijas tiesas šajā jautājumā raksturo sekojoši dati.

Termiņš pārsvarā ievērots visās lietās – Alūksnes, Bauskas, Dobeles, Jēkabpils, Madonas, Rēzeknes, Rīgas, Siguldas, Talsu, Valkas rajona tiesās .

Savukārt neiekļaušanās minētajos termiņos konstatēta -
Aizkraukles rajona tiesā – visās 10 lietās termiņš 10 dienas pārsniedz no dažām dienām līdz nepilnam mēnesim,
Balvu rajona tiesā – 3 lietās termiņš ievērots, 8 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz 3 nedēļām,
Cēsu rajona tiesā – 2 lietās termiņš ievērots, 6 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz 3 nedēļām,
Daugavpils rajona tiesā – viena lieta saņemta, termiņš pārsniedz 10 dienas par 2 mēnešiem,
Gulbenes rajona tiesā – 9 lietās termiņš ievērots, 3 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas līdz 2 nedēļām,
Jelgavas rajona tiesā – 2 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas līdz 2 nedēļām,
Jūrmalas rajona tiesā - 1 lietā termiņš ievērots, 6 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz 1 mēnesim,
Krāslavas rajona tiesā – 1 lietā termiņš ievērots, 9 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz 1 nedēļai,
Kuldīgas rajona tiesā – visās trijās lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no 2 nedēļām līdz 2 mēnešiem,
Ludzas rajona tiesā - 2 lietās termiņš ievērots, 5 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz 1 mēnesim,
Ogres rajona tiesā - 3 lietās termiņš ievērots, 6 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz 3 nedēļām,
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā – 2 lietās termiņš ievērots, 1 lietā termiņš pārsniedz 10 dienas līdz 1 nedēļai,
Rīgas pils. Vidzemes priekšpilsētas tiesā - visās 6 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz mēnesim,
Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesā – 7 lietās termiņš ievērots, 4 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas no 2 nedēļām līdz 1,5 mēnesim,
Tukuma rajona tiesā - 4 lietās termiņš ievērots, 1 lietā termiņš pārsniedz 10 dienas no dažām dienām līdz 2 nedēļām,
Valmieras rajona tiesā – 7 lietās termiņš pārsniedz 10 dienas līdz 1 mēnesim,
Ventpils rajona tiesā- 1 lietā termiņš ievērots, 1 lietā termiņš pārsniedz 10 dienas līdz 2 nedēļām.

Izvērtējot norādītos termiņus, dažu dienu kavēšanās nebūtu automātiski vērtējama kā pārkāpums (kā jau minēts, jāizseko līdzī arī tam, kad īsti tiesājamais saņemis rīcības sēdes lēmumu), taču kavēšanās, kas ir ilgāka par nedēļu, jau nopietni signalizē par iespējamo pārkāpumu.

Iztiesāšanas norise

Kā jau norādīts, vairumā gadījumu tas, ka lieta tiks skatīta bez pierādījumu pārbaudes, ir zināms jau pirms tiesas sēdes uzsākšanas. Praktiski visos gadījumos secināts, ka šajā situācijā tiesneši noskaidro vēlreiz, vai tiesājamie piekrit pierādījumu pārbaudes neizdarīšanai.

Veids, kādā tas notiek, ir dažāds – vai nu pierādījumu pārbaudi lūdz neizdarīt tiesājamais un tam piekrit prokurors vai otrādi. Daļā gadījumu tiek izteikts nevis lūgums, bet gan uz tiesas jautājumu tiek atbildēts, ka joprojām savu lūgumu uztur. Parasti tiesnesis (tiesa) pēc tiesājamā viedokļa uzklaušīšanas pieņem lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu. Lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu vienmēr tiek pieņemts tad, ja šis jautājums jau nav ticis izlemts agrāk.

Absolūtajā vairumā gadījumu lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiek pieņemts uz vietas, neizejot no tiesas sēžu zāles. Iepazīstoties ar iesniegtajām lietām, tika secināts, ka tikai vienā tiesā tiek praktizēta savādāka kārtība, un šis lēmums tiek pieņemts tiesnešu apspriedes telpā un fiksēts nevis tiesas sēdes protokolā, bet gan atsevišķā rakstiskā lēmumā.

Šādu rīcības variantu praktizē Krāslavas rajona tiesā, parasti saīsinātā procesa gadījumā. Tādējādi šīs tiesas saīsinātā procesa kārtībā izskatītajās lietās visbiežāk sastopams šāds rīcības modelis – lietā, to nosūtot uz tiesu, ir pievienota vienošanās starp prokuroru un apsūdzēto par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu.

Lēmumā par nodošanu tiesai ir atzīme, ka lietu iztiesāt nolemts bez pierādījumu pārbaudes. Savukārt jau iztiesāšanas laikā tiek pieņemts vēl viens lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu. Lēmums tiek pieņemts, tiesnešiem izejot no apspriežu telpas, un tas tiek noformēts atsevišķā lēmumā.

Ņemot vērā norādīto, secināms, ka vairumā gadījumu lietās veidojas absurdas situācijas, kad lēmumi par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiek pieņemti faktiski divas reizes – pirmo reizi, nododot apsūdzēto tiesai, un otro reizi tiesas sēdē. Atzīstams, ka divu lēmumu pieņemšana par vienu un to pašu jautājumu nav nedz nepieciešama, nedz tiesiski pareiza.

Tādējādi, ja lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu ir ticis pieņemts līdz iztiesāšanas uzsākšanai, tad iztiesāšanas laikā būtu jānoskaidro, vai kādam dalībniekam nav pret to pretenziju un, ja nav, tad atkārtoti nekāds lēmums nav jāpieņem. Savukārt, ja kāds no dalībniekiem iebilst un /vai tiesa saskata nepieciešamību pierādījumu pārbaudi veikt, viņai jāatceļ iepriekš pieņemtais lēmums, pieņemot jaunu lēmumu par pierādījumu pārbaudes veikšanu, un iztiesāšana jāveic parastajā kārtībā, aicinot visus nepieciešamos lietas dalībniekus.

Secināms, ka citāda kārtība, nevis atkārtota lēmuma pieņemšana, parādās tikai atsevišķos gadījumos – tad atkārtots lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu pieņemts netiek, bet gan tiesa uzreiz pāriet pie tiesu debatēm vai tiesājamā raksturojošu datu pārbaudes. Tā, piemēram, atkārtoti lēmumi nav pieņemti atsevišķos gadījumos Gulbenes rajona tiesā, kā arī Valmieras rajona tiesā.

Izlemjot jautājumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, svarīgi vēl vairāki apstākļi. Pirmais no tiem – **vai tiesā tiek noskaidrots cietušo, civilprasītāju vai civiltildētāju viedoklis par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas izmeklēšanas laikā.**

Tā kā šeit nav vērojamas un arī tiesiski pamatojamas kādas atšķirības “parastajam procesam” no saīsinātā, dati tiks skatīti kopā. Kopumā no pārbaudītajām 574³ lietām 373 ir tādas, kurās vispār bija cietušie (civilprasītāji), 277 (74%) no tām tie piedalījās tiesas sēdēs. Vismazākais dalības procents ir Krāslavas rajona tiesā – 23%.

³ Skaits atšķiras no 1.tabulā minētā, jo divas no apskatītajām lietām tiesas laikā tika skatītas ar pierādījumu pārbaudi, savukārt divas lietas apvienotas un tālāk skatītas kā viena, tādējādi tālākā statistika neparādās.

Apskatot lietas, atklāti gadījumi, kad cietušie (civilprasītāji) uz tiesas sēdi nemaz nav aicināti. Tā, piemēram, šāda situācija atklāta vismaz 5 Krāslavas rajona tiesas tiesvedībā bijušās lietās (kopumā no Krāslavas rajona tiesas apskatāmajām lietām 13 lietās bija cietušie(civilprasītāji)) (piemēram, krimināllietā J. Muižnieka apsūdzībā pēc Krimināllikuma 180. panta 2. daļas, R. Nikolajeva apsūdzībā pēc Krimināllikuma 180. panta 1. daļas un A. Milaševiča apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 2. daļas, A. Lobanova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas, vairākās Kuldīgas rajona tiesas lietās (piemēram, V. Rūķa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 109. panta 3. daļas, V. Rimaševska apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas. Šeit citāts no lēmuma par apsūdzētā nodošanu tiesai – “Nemot vērā V. Rimaševska izteikto lūgumu, uz tiesas sēdi nav aicināmi liecinieki un cietušais..”.

Situācija, kad cietušais (civilprasītājs, civiltālbildētājs) netiek aicināts uz tiesas sēdi, ir klajā pretrunā ar spēkā esošajām tiesību normām un liedz attiecīgajiem lietas dalībniekiem izmantot likumā paredzētās tiesības. Tādējādi šāda situācija nebūtu pieļaujama un cietušie uz tiesas sēdi būtu aicināmi obligāti. Tai pat laikā atzīstams, ka situācijā, kad lietu nolemts izskatīt bez pierādījumu pārbaudes, nav nepieciešams panākt cietušā, civilprasītāja vai civiltālbildētāja obligātu piedalīšanos.

Šīs personas būtu par tiesas sēdi obligāti jāinformē, ļaujot izmantot savas tiesības, taču obligāta piedalīšanās nebūtu jāprasa.

Šeit kā veiksmīgs piemērs būtu minama Vidzemes apgabaltiesā izskatītā lieta U. Ādamsona apsūdzībā pēc Latvijas Kriminālkodexa 123. panta un Krimināllikuma 132. panta. Tiesnesis M. Lapiņš lēmumā par nodošanu tiesai ir iekļāvis norādi, ka cietušajam un viņa likumiskajam pārstāvim jāpaziņo par iztiesāšanas laiku, taču, tā kā pierādījumu pārbaude netiks veikta, tad viņu ierašanās nav obligāta, bet viņiem saglabājas tiesības piedalīties lietas iztiesāšanā un uzstāties tiesu debatēs.

Gadījumā, ja cietušais (civilprasītājs) piedalās lietas iztiesāšanā, nozīmīgs faktors ir tas, vai ir tikusi noskaidrota viņa attieksme pret pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu. Situāciju par to, vai cietušo (civilprasītāju) viedoklis tika uzklauts pirms galīgā lēmuma par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, var redzēt tabulā nr.6

Tabula nr.6

	Viedoklis tiek noskaidrots	Viedoklis netiek noskaidrots
Kopā	63,5%	36,5%
Kurzemes apgabaltiesa		1 - 100%
Latgales apgabaltiesa	100%	
Aizkraukles rajona tiesa	100%	
Alūksnes rajona tiesa	100%	
Balvu rajona tiesa	100%	
Bauskas rajona tiesa	83%	17%
Cēsu rajona tiesa	100%	
Daugavpils tiesa	36%	64%
Dobeles rajona tiesa	60%	40%
Gulbenes rajona tiesa	40%	60-%
Jelgavas tiesa	93%	7%
Jēkabpils rajona tiesa	74%	26%
Jūrmalas tiesa	100%	
Krāslavas rajona tiesa	33%	67%
Kuldīgas rajona tiesa	80%	20%

Liepājas tiesa	56%	44%
Ludzas rajona tiesa	100%	
Madonas rajona		100%
Ogres rajona tiesa	44%	56%
Preiļu rajona tiesa		100%
Rēzeknes rajona tiesa	92%	8%
Rīgas pils. Latgales PP tiesa	7- 58%	42%
Rīgas pils. Zemgales PP tiesa	54,5%	45,5%
Rīgas rajona tiesa	86%	14%
Siguldas tiesa	71%	29%
Talsu rajona tiesa	100%	
Tukuma rajona tiesa	33%	67%
Valkas rajona tiesa	10%	90%
Valmieras rajona tiesa	12,5%	87,5%
Ventspils tiesa	31%	69%

Pašreiz Latvijas Kriminālprocesa kodekss tieši neparedz obligātu cietušā viedokļa uzklaušīšanu attiecīgā jautājuma lemsšanā, tādējādi pateikt, ka tiesas, kuras cietušā viedokli nav uzklaušījušas, ir pārkāpušas likumu, strikti nevar.

Domājams, **cietušā (civilprasītāja) uzklaušīšana un pamatotu iebilžu respektēšana būtu obligāta**, jo tas varētu garantēt gan objektīvās izmeklēšanas principa ievērošanu, gan procesa dalībnieku vienlīdzīgu tiesību nodrošināšanu.

Nākamais būtiskais aspekts, kas ļoti zīmīgi raksturo lietu izskatīšanu bez pierādījumu pārbaudes, ir tas, **vai dalībniekiem vispār ir izskaidrots, ko nozīmē “skatīt lietu bez pierādījumu pārbaudes”**. Nevienā no lietām netika gūts apstiprinājums tam, ka dalībniekiem šis procesuālais jēdziens tiktu skaidrots. Tikai atsevišķos gadījumos redzams, ka tiesnesis izskaidro pārsūdzības ierobežojumus. Visos gadījumos, kad šāda rīcība tika konstatēta, tā tika attiecināta tikai uz tiesājamo, arī gadījumos, kad lietā ir citi dalībnieki (cietušie, civilprasītāji, civilatbildētāji). Izskaidrošanas forma konstatēta dažāda.

Tā, noteikta veida skaidrojums bija redzams visās Dobeles rajona tiesā izskatītajās lietās. Tomēr skaidrojuma būtība šajās lietās paliek neskaidra – tiesas sēdes protokolā ir fiksēts ieraksts, ka tiesajamam “ tiek izskaidrotas pierādījumu pārbaudes neveikšanas procesuālās sekas”, uz ko saņemta atbilde, ka šādas sekas skaidras un tiesajamais piekrīt pierādījumu pārbaudes neveikšanai...

Skaidrojums ietverts daļā Jelgavas tiesā izskatīto krimināllietu. Skaidrojuma teksts “saprotu, ka man nebūs tiesību pārsūdzēt spriedumu daļā par vainu, bet tikai par kvalifikāciju un noteikto sodu”

Pierādījumu pārbaudes procesuālās sekas daļā Jelgavas tiesas lietu skaidrotas, ietverot tiesas sēdes protokolā šādu tekstu “To, ka nevarēšu apstrīdēt lietas būtību, saprotu”.

Skaidrojumi sastopami arī daļā Madonas rajona tiesā izskatīto lietu, kur tiesajamajiem tiek norādīts, ka tie varēs sūdzēties tikai par sodu, nevis lietas faktiskajiem apstākļiem.

Izvērtējot pierādījumu pārbaudes neveikšanas procesuālo dabu, secināms, ka tiesas sēdē, kurā tiek lemts jautājums par lietas skatīšanu bez pierādījumu pārbaudes, noteikti būtu **ieviešama vienota procedūra pierādījumu pārbaudes procesuālās būtības izskaidrošanai**. Šis skaidrojums aptvertu gan pierādījumu pārbaudes procesuālās būtības skaidrojumu (uz šo brīdi daļa personu ar to saprot tikai to, ka liecinieki uz tiesu netiks saukti, taču tiks pārbaudīti (lasīti, analizēti) utt. lietas rakstiskie materiāli), gan pārsūdzības

ierobežojumu norādi. Skaidrojums būtu jāattiecinā gan uz tiesājamo, gan cietušo (civilprasītāju, civilatbildētāju).

Domājams, ka skaidrojums varētu tikt noformēts kā atsevišķa veidlapa, kas tiek pievienota tiesas sēdes protokolam. Situācijā, ja detalizēts pierādījumu pārbaudes neveikšanas procesuālā satura skaidrojums būtu veikts jau pirmstiesas izmeklēšanā, tā atkārtota veikšana tiesā vairs nebūtu nepieciešama. Šādā gadījumā tiesā būtu tikai jānoskaidro, vai vienošanās par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu notikusi brīvprātīgi un vai attiecīgais procesa dalībnieks joprojām piekrīt pierādījumu pārbaudes neveikšanai (kā apstiprinājums varētu būt paraksts tiesas sēdes protokolā).

Ne mazāk nozīmīgs ir jautājums par to, **kā ir noritējusi iztiesāšana pēc tam, kad pieņemts lēmums pierādījumu pārbaudi neizdarīt.** Vairumā gadījumu tiesneši pēc šī lēmuma ir pārgājuši pie tiesājamo raksturojošu datu pārbaudes un/vai debatēm.

Attiecībā uz tiesājamā raksturojošu datu pārbaudi situācijas konstatētas dažādas. Vairumā gadījumu dati ir pārbaudīti, un tie bijuši tradicionāli pieejamie – izziņas no slimnīcām, raksturojumi, izziņas par sodāmību. Tikai nedaudzos gadījumos ir uzdoti kādi papildus jautājumi. Raksturīgi Balvu rajona tiesai, kurā pārbaudīti tikai raksturojumi, bet citas ziņas nē. Savukārt Krāslavas un Ventspils rajonu tiesās vairumā gadījumu nekādi personību raksturojoši pierādījumi nav pārbaudīti.

Atzīmējama arī tāda tendence, ka tiesas sēdes protokolā netiek norādīts, kas tieši tiek pārbaudīts, bet tā vietā ir vispārīga frāze “tiek pārbaudīti lietas materiāli, kas raksturo tiesājamo” vai tml. Tas piemēram, vērojams daļā Rīgas pils. Vidzemes priekšpilsētas skatītajās lietās, daļā Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas skatītajās lietās.

Atzīstams, ka personību raksturojošo pierādījumu pārbaude šobrīd nav obligāta, līdz ar to tas atstāts tiesneša izlemšanai. Tomēr **tiesas būtu jāaicina pievērsties šim apstāklim, kā arī nodarījuma motīvu u.c. svarīgu apstākļu izvērtēšanai.**

Būtu jāatceras, ka, spriežot tiesu, tiek izlemti cilvēku likteņi, un pieeja iztiesāšanai nevarētu būt mehāniska, bet gan iespēju robežās būtu jāiedziļinās katrā izspriežamajā lietā un tiesājamā personā.

Šajā sakarā jāatzīmē Jēkabpils rajona tiesā skatītā lieta S. Marcinkēvičas apsūdzībā pēc Krimināllikuma 185. panta 1. daļas par sveša īpašuma tīšu bojāšanu. Tiesājamā savu vainu atzina gan pirmstiesas izmeklēšanas, gan lietas iztiesāšanas laikā, taču pirmstiesas izmeklēšanā savas darbības motīvus neskaidroja, bet tiesā (saskaņā ar tiesas sēdes protokolu) neviens īpaši tos uzzināt nevēlējās. Interesanta šī lieta ir ar to, ka prokurors tiesu debašu laikā lūdza nepilngadīgo tiesājamo sodīt ar nosacītu brīvības atņemšanu, bet pati tiesājamā lūdza viņai piespriest reālu brīvības atņemšanas sodu, kā arī pēc tam lūdza viņai ātrāk izsniegt spriedumu, lai ātrāk varētu nonākt “zonā”. Tiesa, ievērojot tiesājamās lūgumu, piesprieda viņai reālu brīvības atņemšanu. Šajā situācijā aizdomāties liek fakts, ka neviens pat nepainterēsējās (vismaz lietas materiālos tas nav redzams) par šādas neierastas situācijas motivāciju.

Tāpat jāatzīmē, ka atsevišķos gadījumos **ir konstatētas netipiskas situācijas attiecībā uz iztiesāšanas norisi pēc lēmuma pieņemšanas par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu** – tā, piemēram, Latgales apgabaltiesa, skatot lietu Z. Kazlovska apsūdzībā par Krimināllikuma 161. panta paredzētā nodarījuma izdarīšanu, tiesas sēdē, apspriežoties uz vietas, nolēma pierādījumu pārbaudi neizdarīt. Pēc šī lēmuma pieņemšanas saskaņā ar tiesas sēdes protokolā rakstīto, tiesa ir pārbaudījusi visus lietas materiālus, tai skaitā, piemēram, cietušās paskaidrojumus, eksperta atzinumus, dažādus lēmumus, pratināšanas protokolus.

Līdzīgi, pārbaudot visus lietas materiālus, kaut arī ir pieņemts lēmums neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā, rīkojas arī tiesnesis J.Kāvis Cēsu rajona tiesā (piemēram, lietas D. Timermaņa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 233. panta 3. daļas, D. Zaltāna apsūdzībā pēc Krimināllikuma 262. panta, A. Petera apsūdzībā pēc Krimināllikuma

233. panta 3. daļas, E. Strazdiņa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 1. daļas). Tāda pat situācija vērojama arī Ogres rajona tiesā izskatītajā krimināllietā V. Frolova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 1. daļas.

Atsevišķos gadījumos pēc lēmuma pieņemšanas par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu pierādījumi daļēji tomēr tiek pārbaudīti, un noris dalībnieku pratināšanas. Šāda situācija ir diezgan tipiska Ogres rajona tiesā – tā, Ogres rajona tiesā izskatīta lieta K. Safonova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 170. panta. Šajā lietā iztiesāšanas laikā tika pieņemts lēmums neizdarīt pierādījumu pārbaudi, taču pēc šī lēmuma pieņemšanas tika nopratināts gan pats tiesājamais, gan cietušais. Jau pēc tam, kad pieņemts lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tiesājamais par lietas būtību ticis pratināts arī Ogres rajona tiesā izskatītajā lietā D. Farino apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260. panta 3. daļas, N. Kauliņa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas, J. Trušeļa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 170. panta, A. Ameljanova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 123. panta 1. daļas u.c.

Pēdējās divās lietās tiek pārbaudīti (nolasīti) arī lielākā daļa nozīmīgo krimināllietas materiālu, ne tikai tie, kas attiecas uz tiesājamā personību.

Gadījumi, kad pēc lēmuma pieņemšanas par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu lietas dalībnieki tomēr tiek pratināti, sastopami arī Siguldas tiesā. Tā, krimināllietā S. Veidmaņa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 1. daļas pēc lēmuma par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiek pratināts gan tiesājamais, gan cietušais. Tāpat, iepazīstoties ar lietām, līdzīgs gadījums atklāts arī Valmieras rajona tiesā. Tā, lietā A. Grāvera apsūdzībā pēc Krimināllikuma 185. panta 1. daļas un 175. panta 3. daļas tiesnesis tiesas sēdē nolēma “neveikt tiesas izmeklēšanu”, taču vēlāk par atsevišķiem lietas apstākļiem gan nopratina cietušos, gan pārbauda lietas materiālus - dažādu izmeklēšanas darbību veikšanas protokolus.

Savukārt Ogres rajona tiesā izskatītajā lietā L. Vasiļjeva apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260. panta 2. daļas tiesas sēdes protokolā ir precīza norāde “tiesa nolēma saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 276¹. pantu neizdarīt pierādījumu pārbaudi pilnā apjomā un nopratināt tiesājamo, pārbaudīt personību raksturojošos dokumentus, pāriet pie debatēm”. Pēc tam tiesājamā norāda, ka viņai ir grūti par to runāt un lūdz nolasīt pirmstiesas izmeklēšanā sniegtās liecības, kas arī tiek izdarīts, pēc tam vēl tiek uzdoti dažādi jautājumi. Tiesas spriedumā ir izklāstītas tiesājamās liecības un ietverta norāde, ka tiesājamās vaina bez šīm liecībām ir pierādīta arī ar visiem lietas materiāliem.

Līdzīga situācija ir vērojama krimināllietā A. Goldunova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 126. panta 1. daļas. Šajā lietā vispār nav skaidras norādes, ka būtu nolemts pierādījumu pārbaudi neveikt. Pirmstiesas izmeklēšanas laikā apsūdzētais savu vainu atzinis daļēji, iztiesāšanā pilnīgi un lūdzis pierādījumu pārbaudi neveikt. Lūgumu atbalstīja arī prokurore, pēc apsūdzētā norādes “es piekrītu, ka pilnīga pierādījumu pārbaude nav jāveic”, atzīstot “es pievienojos, jānopratina tiesājamais, cietušais, jāpāriet pie tiesu debatēm”. Pēc šādas dalībnieku viedokļu uzklaušanās tiesa nolēma “pāriet pie pierādījumu pārbaudes” un nosaka to sekojošu: nopratināt tiesājamo, cietušo, pārbaudīt lietas materiālus un pāriet pie debatēm. Liecinieki tiek atbrīvoti no tālākas piedalīšanās sēdē. Pēc tiesājamā un cietušā raksturojuma tiesa ir pārbaudījusi tos lietas materiālus, kas raksturo tiesājamo.

Spriedumā parādās norāde, ka tiesājamā vaina pierādīta ar tiesājamā liecībām, cietušā liecībām, ko viņi sniedza iztiesāšanas laikā, kā arī “ar visiem lietas materiāliem to kopumā un savstarpējā saistībā, par ko tiesnesis ir pārliecinājies materiālu pārbaudes gaitā, ka tie apstiprina tiesājamā vainu tādā apjomā, kā tas izklāstīts šajā spriedumā”. Tādējādi, lai arī konkrētas norādes par to, ka iztiesāšanas laikā ir pieņemts lēmums pierādījumu pārbaudi neizdarīt ne tiesas sēdes protokolā, ne tiesas spriedumā nav, jāsecina, ka šajā lietā pilna pierādījumu pārbaude nav izdarīta, tomēr pierādījumi ir pārbaudīti daļēji.

Gulbenes rajona tiesā lietās, ko izskata tiesnese G. Gulbinka, vērojama interesanta situācija – parasti tiesas sēžu protokolos ir atzīme, ka tiesa neizdara pierādījumu pārbaudi, bet dod iespēju tiesājamam motivēt savu rīcību.

Līdzīga situācija vērojama arī daļā Valkas rajona tiesā izskatīto krimināllietu. Tajās (skat., piemēram, lietu M. Pilskava apsūdzībā pēc Krimināllikuma 312. panta) parasti ir norāde, ka tiesa nolemj uzklaut tiesājamā (arī cietušā) paskaidrojumus, pārbaudīt personību raksturojošos lietas materiālus, pierādījumu pārbaudi neveicot. Uzklautie tiesājamā un/vai cietušo paskaidrojumi nesatur skaidrojumus par lietas būtību, bet vairāk izdarīšanas motīvus, personību raksturojošas ziņas utt.

Savukārt Rīgas rajona tiesā izskatītajā lietā A. Strunkšteina apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas tiesas sēdē tiesa nolēmusi “tiesa .. nolemj pierādījumu pārbaudi tiesas sēdē neveikt, nopratinot procesa dalībniekus par ar zādzības izdarīšanu saistītiem apstākļiem” Pēc tam jautājumi, vairāk gan par personību (vai mātās, kādas sekmes skolā utt.) tiek uzdoti tiesājamajam, viņa likumiskajai pārstāvei un pagasttiesas pārstāvei.

Līdzīga situācija ir šajā pašā tiesā izskatītajā krimināllietā A. Rundzāna apsūdzībā pēc Krimināllikuma 179. panta. Šajā lietā tiesa iztiesāšanas laikā pieņēmusi lēmumu “.. noskaidrot apstākļus, kāpēc noziedzīgs nodarījums tika izdarīts, neveicot pārējo pierādījumu pārbaudi”. Tālāk lietas dalībniekiem tiek uzdoti dažādi jautājumi par personību, iepriekšējo dzīvi, konflikta motīviem utt.

Izvērtējot minētos piemērus, jāatzīst, ka lēmuma pieņemšana par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu izsauc likumā stingri noteiktas procesuālas sekas pierādījumu pārbaudē.

Gan Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276¹., gan 406. pants ļoti konkrēti paredz tiesneša darbības pēc attiecīgā lēmuma pieņemšanas, proti, “pieņēmis lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas izmeklēšanā, tiesnesis (tiesa) noklausās pušu debates, tiesājamā pēdējo vārdu, taisa un pasludina spriedumu”.

Tādējādi, nekāda pierādījumu pārbaude par lietas faktiskajiem apstākļiem, to juridisko kvalifikāciju utt. būt vairs nevar. Pratināšana pati par sevi gan nav izslēgta, taču tā iespējama tikai nolūkā pārbaudīt kādus tiesājamo raksturojošus datus, nevis pārbaudīt pierādījumus par lietas būtību.

Atzīmējamas vēl vairākas netipiskas situācijas lietās, kurās akceptēta pierādījumu pārbaudes neveikšana tiesas izmeklēšanā. Visai īpatnēja no procesuālās dokumentācijas viedokļa ir Daugavpils tiesā izskatītā krimināllietā V. Fjodorova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 2. daļas. Par šo nodarījumu V. Fjodorovs apsūdzēts un nodots tiesai. Iztiesāšanas laikā tiesas sēdes protokolā parādās ieraksts, ka tiks izskatīta lieta V. Fjodorova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 2. daļas un V. Fjodorova un P. Beināta apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas (acīmredzot, kādā brīdī ir bijis pieņemts lēmums par lietu apvienošanu, taču izpētāmajā lietā tā nav). Iztiesāšanas laikā, konstatējot, ka nav ieradušies liecinieki, tiesnesis nolemj lietas iztiesāšanu atlikt, taču pēc neliela pārtraukuma turpina tās izskatīšanu daļā par V. Fjodorova apsūdzību par Krimināllikuma 175. panta 2. daļas paredzētā nodarījuma izdarīšanu, dara to bez pierādījumu pārbaudes un taisa spriedumu. Domājams, ka esošā situācija nav pareiza, jo faktiski lietas ir tikušas sadalītas, taču atbilstošas dokumentācijas un arī tiesiska pamata tā rīkoties nav bijis.

Savukārt, Jelgavas tiesā kā interesanta atzīmējama lieta J. Trubačistkova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 126. panta 1. daļas un J. Reinfelds apsūdzībā pēc Krimināllikuma 318. panta 1. daļas un 319. panta 1. daļas. Šajā lietā interesanti risināta lietas iztiesāšanas procesuālā kārtība – attiecībā pret vienu apsūdzēto (J. Trubačistkovu) pierādījumu pārbaude nav veikta, savukārt attiecībā uz J. Reinfelds nodarījumu – ir veikta. Dalīta pieeja procesuālas norises noteikšanā vērojama arī Jelgavas tiesā izskatītajā lietā V. Ļubaņeca, J. Kraukļa, J.

Rižikova, M. Jankovska apsūdzībā par dažādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu. Šajā lietā pierādījumu pārbaude nav veikta dažās epizodēs, citās ir veikta.

Šīs situācijas no tiesiskā viedokļa ir diskutējamas un nav tik vienkārši izvērtējamas. Domājams, ka dalīta pieeja vienas lietas izskatīšanai nebūtu veicināma un lielākoties nevarētu notikt. Teču situācijā, kad izskatāmie pārkāpumi pret dažādām personām vai vienas personas izdarīti dažādi nodarījumi ir savstarpēji nesaistīti, vai arī tos iespējams tiesiski izvērtēt katru atsevišķi, tas būtu iespējams, tiesiski pamatojams un attaisnojams. Tādējādi varētu atzīt, ka ir iespējama dalīta pieeja, piemēram, vairāku epizožu lietā, kur tās nav tik cieši saistītas, lai ietekmētu viena otras tiesisko risinājumu, tāpat arī situācijā, ja lietā tiek tiesātas vairākas personas par savstarpēji nesaistītu nodarījumu izdarīšanu (piemēram, tiek skatīta kāda nodarījuma izdarīšana grupā, kā arī kāds noziedzīgs nodarījums, ko izdarījis tikai kāds viens grupas dalībnieks), taču gadījumos, kad noziedzīgās darbības ir saistītas un ietekmē to kopējo tiesisko vērtējumu, dalīta pieeja nebūtu praktizējama.

Attiecībā uz tiesu debašu un pēdējā vārda saturu atzīmējams, ka vairumā gadījumu tie atbilst attiecīgai situācijai, tajos netiek apstrīdēta kvalifikācija vai apstrīdēta pierādījumu pietiekamība. Taču konstatēti ir arī gadījumi, kad tiesu debatēs tiek apspriesta lietas būtība vai skarti citi nozīmīgi lietas apstākļi.

Tā, piemēram, Aizkraukles rajona tiesa izskatīja krimināllietu A. Minajeva un A. Gipkes apsūdzībā pēc Krimināllikuma 253. panta 2. daļas. Tiesājamie savu vainu bija pilnībā atzinuši jau pirmstiesas izmeklēšanā, atzina to arī tiesā, lūdza neveikt pierādījumu pārbaudi. Šo lūgumu uzturēja arī zv. advokāts J. Zēģele. Tādējādi tiesa pieņēma lēmumu pierādījumu pārbaudi lietā neveikt. Neskatoties uz to, zv. advokāts J.Zēģele tiesu debašu laikā lūdza vienam no tiesājamajiem no apsūdzības izslēgt inkriminētās darbības par narkotisko vielu glabāšanu un pārvadāšanu.

Tiesa spriedumā novērtē šos argumentus un atzīst par nepamatotiem, apsūdzības apjomu atstāj negrozītu un tiesājamos notiesā par darbībām tādā apjomā, kādas bijušas inkriminētas jau pirmstiesas izmeklēšanas laikā. Vēlāk par šo spriedumu tiek iesniegta apelācijas sūdzība (iesniedz gan tiesājamais, gan advokāts), norādot, ka tiesājamais notiesāts nepamatoti, jo viņa vaina narkotisko vielu glabāšanā un pārvadāšanā nav neapšaubāmi pierādīta.

Apelācijas instances tiesas sēdē tika atkārtoti nopratināti abi tiesājamie un pārbaudīti lietas materiāli. Apelācijas instances tiesa savā spriedumā motivēja, kāpēc kvalifikācija ir pareiza, pamatojot to ar lietas apstākļiem

Savukārt Valmieras rajona tiesā tika skatīta krimināllieta A.Sīmaņa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 179. panta 2. daļas un 175. panta 3. daļas. Gan pirmstiesas izmeklēšanas, gan iztiesāšanas laikā tiesājamais savu vainu atzina un tiesā lūdza pierādījumu pārbaudi neizdarīt. Tiesā šo lūgumu atbalstīja arī tiesājamā aizstāvis (zv. advokāts V. Matvejevs). Tika pieņemts lēmums pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanas laikā neizdarīt.

Tiesu debatēs prokurors apsūdzību uzturēja pilnā apjomā, taču aizstāvis apstrīdēja nodarījuma juridiskās kvalifikācijas pareizību, lūdzot izslēgt apstākli, ka zādzība izdarīta no telpas, un tādējādi viņa aizstāvamā darbības pārkvalificēt no Krimināllikuma 175. panta 3. daļas uz 175. panta 2. daļu. Tiesnesis spriedumā tiesājamā darbības pārkvalificēja un atzina A. Sīmani par vainīgu Krimināllikuma 179. panta 2. daļas un 175. panta 2. daļas paredzētā nodarījuma izdarīšanā.

Rīgas rajona tiesā tika izskatīta krimināllieta J. Kuzņecova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 172.panta, 231. panta 2. daļas. Pirmstiesas izmeklēšanas laikā apsūdzētais savu vainu bija atzinis daļēji, tiesā vainu atzina pilnībā un lūdza neveikt pierādījumu pārbaudi. Tam neiebilda arī tiesājamā aizstāvis (zv. advokāts V. Liholajs). Taču debatēs aizstāvis norādīja, ka, viņaprāt, nodarījumi nav kvalificēti pareizi, jo nodarījuma motīvs nav bijis huligāniskas tieksmes, bet gan personisku attiecību noskaidrošana. Tāpat advokāts norāda, ka

“strīdīgs jautājums ir arī miesas bojājumu pakāpe, jo cietušo tajā vakarā bija situācija vairāki, bet apsūdzība celta tikai J. Kuzņecovam”. Aizstāvis lūdza nodarījumu pārkvalificēt no Krimināllikuma 231. panta 2. daļas uz Krimināllikuma 126. panta 1. daļu.

Tiesa advokāta lūgumu neapmierināja un tiesājamo notiesāja par Krimināllikuma 172.panta un 231. panta 2. daļā paredzēto nodarījumu izdarīšanu. Atzīmējams gan tas, ka tiesa nekādā veidā spriedumā nemotivēja, kāpēc tā noraida aizstāvja lūgumu.

Rīgas rajona tiesā tika arī skatīta lieta M. Bediķa un K. Bluša apsūdzībā pēc Krimināllikuma 253. panta 2. daļas. Pirmstiesas izmeklēšanas laikā apsūdzētie vienojušies ar prokuroru par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu tiesas laikā. Tiesas sēdē tiesājamie savu vainu atzina pilnībā un lūdza pierādījumu pārbaudi neveikt. Šiem lūgumiem neiebilda arī tiesājamo advokāti. Tika nolemts pierādījumu pārbaudi neveikt.

Tiesu debašu laikā abi aizstāvji (zv. advokāti A. Purmale un A. Krievs) apstrīdēja nodarījuma kvalifikāciju. M. Bediķa aizstāve A. Purmale lūdza tiesu pārkvalificēt viņas aizstāvamā darbības no 253.p.2.d. uz 1.d., norādot, ka vielas ir iegādājies, glabājis un pārvadājis tikai M. Bediķis, šo noziegumu viņš ir izdarījis viens, tādējādi nav saskatāma grupas pazīme. K. Bluša aizstāvis A. Krievs savukārt norādīja, ka K. Blušs Krimināllikuma 253. panta 2. daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā ir atzīstams par nevainīgu, jo nav konstatēts ne ka viņš pirka narkotiskās vielas, ne ka tās glabāja.

Tiesa advokāta lūgumus neapmierināja un tiesājamos notiesāja par Krimināllikuma 253. panta 2. daļā. paredzēto nodarījumu izdarīšanu. Tāpat kā iepriekš raksturotajā lietā, arī šajā tiesa nekādā veidā spriedumā nemotivēja, kāpēc tā noraida aizstāvja lūgumu. Spriedums pārsūdzēts netika.

Atzīmējams, ka faktiski **situācija, kad dalībnieki piekrituši lietu skatīt bez pierādījumu pārbaudes, bet debatēs analizē pierādījumus (vai to trūkumu), lūdz grozīt būtiskus apsūdzības apstākļus, nebūtu pieļaujama.**

Šādā situācijā vispareizākā rīcība no tiesneša puses būtu runātāju pārtraukt, atgādinot, ka viņš piekritis lietu skatīt bez pierādījumu pārbaudes un tādējādi nav pamata pierādījumu apstrīdēšanai.

Pētījuma gaitā apskatāmajās lietās **atklātas arī vairākas situācijas, kad iztiesāšanas laikā prokurori ir atteikušies no apsūdzības uzturēšanas kādā daļā.**

Tā, Ventpils tiesā izskatīta krimināllieta E. Berga, E. Barausa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 173. panta 3. daļas un U. Lāčberga apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas un 185. panta 1. daļas. Tiesas sēdē tiesājamie savu vainu atzina pilnībā un lūdza pierādījumu pārbaudi neveikt. Lūgumu uzturēja arī viņu aizstāvji. Tika nolemts pierādījumu pārbaudi neveikt un pāriet pie tiesu debatēm. Tiesu debatēs prokurors atteicās no apsūdzības uzturēšanas daļā par Krimināllikuma 185. panta 1. daļā paredzēto nodarījumu, norādot, ka īpašums bojāts zādzības izdarīšanas nolūkā.

Tiesa pieņēma notiesājošu spriedumu daļā par Krimināllikuma 175. panta 3. daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanu, savukārt U. Lāčbergu daļā par Krimināllikuma 185. panta 1. daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanu attaisnoja, jo prokurors no apsūdzības uzturēšanas atteicās.

Savukārt Balvu rajona tiesā tika izskatīta lieta U. Puka apsūdzībā pēc Krimināllikuma 109. panta 3. daļas un 177. panta Iztiesāšanas sākumā U. Puka savu vainu atzina tikai 109. panta 3. daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanā. Prokurore norādīja, ka no apsūdzības daļā par Krimināllikuma 177.p. paredzētā nodarījuma izdarīšanas atteiksies, taču izdarīja to tikai tiesu debašu laikā.

Tādējādi tiesu debašu laikā prokurore analizēja lietai svarīgus faktiskos apstākļus. Tiesas spriedumā, kurš pieņemts tajā pat dienā, ir norāde, ka prokurors no apsūdzības daļā atteicās, un tādējādi tiesājamais šajā daļā ir attaisnots.

Krāslavas rajona tiesā tika izskatīta krimināllieta J.Stefanova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas un 185. panta 1. daļas.

Gan pirmstiesas izmeklēšanas, gan iztiesāšanas laikā J. Stefanovs savu vainu atzina pilnībā un lūdza neizdarīt pierādījumu pārbaudi. Tiesas sēdes protokolā ir ieraksts, ka prokurors atbalsta šo lūgumu un piekrīt pierādījumu pārbaudes neizdarīšanai.

Tiesa pieņēma lēmumu pierādījumu pārbaudi neizdarīt un pāriet pie tiesu debatēm. Tiesu debašu laikā prokurors atteicās no apsūdzības uzturēšanas daļā par Krimināllikuma 185. panta 1. daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Tajā pat dienā tika pieņemts spriedums, un daļā par Krimināllikuma 185. panta 1. daļas paredzētā nodarījuma izdarīšanu tiesājamais attaisnots.

Nekavējoties pieņemot prokuroru atteikšanos no apsūdzības, kas nav saskaņota ar prokuratūras vadību, **tiesneši ir pārkāpuši Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 243. panta 3. daļā norādīto noteikumu, ka par prokurora atteikšanos no apsūdzības tiesai ir jāziņo amatā augstākam prokuroram, kuram 72 stundu laikā ir tiesības nomainīt apsūdzības uzturētāju.** Un tikai tad, ja norādītajā termiņā apsūdzības uzturēšana netiek atjaunota, tiesājamais ir jāattaisno. Tāpat tajās no minētajām lietām, kurās atteikšanās no apsūdzības notikusi jau pēc tam, kad pieņemts lēmums par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, aktuāls ir jautājums - vai tiesām šos apstākļus, ar ko vēlāk bija pamatota atteikšanās no apsūdzības, tiesnesis neredzēja, brīdī, kad iepazinās ar lietas materiāliem un pieņēma lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu, tādējādi, norādot, ka materiālu pārbaudes rezultātā viņš par personas vainu inkriminēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā ir pārliecinājies?

Lietu izpētes rezultātā vairākkārt ir atklāts arī apstākļi, kas sākotnēji var šķist maznozīmīgs, bet faktiski norāda uz tiesnešu paviršo attieksmi pret sastādītajiem procesuālajiem dokumentiem. Proti, ir atklāti gadījumi, kad, izskatot lietas "parastā procesa" kārtībā, tiesas sēdes protokolos un/vai spriedumos ir atsauce uz Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 416. pantu, kas reglamentē lietu izskatīšanu saīsinātā procesa kārtībā, savukārt – izskatot lietas saīsinātā procesa kārtībā – atsauce uz Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276¹. pantu, kas reglamentē pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas kārtību "parastajā procesā".

Šādi gadījumi konstatēti, piemēram, Ogres rajona tiesā izskatītajās lietās I. Kirilova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260. panta 3. daļas, D. Farino apsūdzībā pēc Krimināllikuma 260. panta 3. daļas, A. Ameljanova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 123. panta 1. daļas (parastā procesa kārtība atsauca uz pantiem, kas reglamentē saīsināto procesa norisi), Jūrmalas pilsētas tiesā izskatītajā lietā V. Tamuļa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 207. panta 1. daļas, lietā A. Peredija apsūdzībā pēc Krimināllikuma 180. panta (izskatot lietas saīsinātā procesa kārtībā, atsauca uz pantu, kas reglamentē pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu "parastā procesā").

Sprieduma saturs

Pirms tiesas spriedumu apskatīšanas pēc būtības, būtu atzīmējams kāds nozīmīgs faktors. Proti, pētījuma veikšanas gaitā tika atklāti gadījumi, kad tiesas spriedumi ir krievu valodā un tie nav tulkoti (7 spriedumi Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā). Šāda situācija nebūtu pieļaujama.

Pievēršoties tiesas spriedumu apskatam pēc būtības, var secināt, ka **apskatītajās lietās personas notiesātas par to pašu nodarījumu, par ko bijušas apsūdzētas un nodotas tiesai. Nesakritība konstatēta tikai atsevišķos gadījumos.**

Tā, piemēram, Daugavpils tiesā tika izskatīta krimināllieta D.Ustinova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 2. daļas, J. Geriņa, J. Kovaļova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas. Tai pat laikā jāatzīmē, ka, lai arī D. Ustinovam inkriminēta tikai Krimināllikuma 175. panta 2. daļas paredzētā nodarījuma izdarīšana, apsūdzības rakstā

minēts, ka viņš kopā ar J. Geriņu un J. Kovaļovu izdarīja kustamas mantas nolaupīšanu. Visi tiesājamie sevi par vainīgiem atzina pilnībā un pierādījumu pārbaudi lūdza neizdarīt.

Tiesnesis taisīja notiesājošu spriedumu, izslēdzot no apsūdzības apstākli par D.Ustinova piedalīšanos zādzībā grupā ar pārējiem tiesājamiem, jo “apsūdzības rakstā nav konkretizēts, tieši ar kādām darbībām D. Ustinovs piedalījās motocikla zādzībā, kā arī viņam nav inkriminēta laupīšanas izdarīšana personu grupā ar iekļūšanu telpā...”

Gulbenes rajona tiesā tika izskatīta krimināllieta S. Abakokas apsūdzība pēc Krimināllikuma 130. panta 3. daļas un 174. panta. S. Abakoka savu vainu pirmstiesas un tiesas izmeklēšanas laikā atzina pilnībā un lūdza pierādījumu pārbaudi neveikt. Šo lūgumu tiesa apmierināja, un lieta tika skatīta bez pierādījumu pārbaudes. Spriedumā tiesnese pārkvalificēja tiesājamās darbības no Krimināllikuma 130. panta 3. daļas uz 130. panta 1. daļu, jo uzskatīja, ka nav pierādīts, ka nodarījumam, kura izdarīšanā tiesājamā apsūdzēta, būtu bijis spīdzināšanas raksturs.

Savukārt Valmieras rajona tiesā tika skatīta krimināllieta A. Sīmaņa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 179. panta 2. daļas un 175. panta 3. daļas, kuras būtība jau iepriekš ir apskatīta. Jāatgādina, ka, lai arī lieta tika izskatīta bez pierādījumu pārbaudes, advokāts debatēs lūdza darbību juridisko kvalifikāciju mainīt. Lūgumu tiesnesis apmierināja un spriedumā tiesājamā darbības pārkvalificēja, atzīstot A. Sīmani par vainīgu Krimināllikuma 179. panta 2. daļas un 175. panta 2. daļas paredzētā nodarījuma izdarīšanā.

Šo lietu izvērtēšanas rezultātā norādāms, ka **tiesnešu rīcība, izslēdzot no apsūdzības kādus būtiskus apstākļus situācijā, kad nav veikta pierādījumu pārbaude, nebūtu pareiza**. Faktiski šādi piemēri norāda uz to, ka tiesnesim ir bijušas šaubas par tiesājamā vainu (faktiskajos apstākļos vai juridiskās kvalifikācijas pareizībā), tādējādi tiesiski nemaz nav bijis iespējams izskatīt lietu bez pierādījumu pārbaudes.

Attiecībā uz sprieduma saturu interesants šķiet aspekts par to, **kā spriedumā ir atainots tiesneša uzskats par vainas pierādīšanu**. Tālāk redzamajā tabulā norādīti trīs varianti, kas uzskatāmi raksturo esošos spriedumu veidus. Lietās, kuras skatītas bez pierādījumu pārbaudes, faktiski ir sastopami trīs veidu spriedumi

- spriedumi, kuros ir norādīti pierādījumi (sastopams plašāks un mazāk plašs uzskaitījums) (tabulā - “pier. ir uzsk.”)
- spriedumi, kuros konkrēti pierādījumi nav norādīti – tajos tādā vai savādākā veidā parasti ir izteikts apgalvojums, ka tiesājamais vainu ir atzinis un viņa vaina pierādīta kopumā ar visiem lietas materiāliem (tabulā – “pier. nav uzsk.”)
- spriedumi, kuros ietvertas netipiskas norādes (tabulā – “cits var.”)

Tabula nr.7

	Kopā				Parastais process				Saīsinātais process			
	Lietu skaits	Pier. nav uzsk.	Pier. ir uzsk.	Cits var.	Lietu skaits	Pier. nav uzsk.	Pier. ir uzsk.	Cits var.	Lietu skaits	Pier. nav uzsk.	Pier. ir uzsk.	Cits var.
Kopā	574	374	188	12	394	257	128	9	180	117	60	3
Kurzemes apgabaltiesa	2		2		2		2					
Latgales apgabaltiesa	5	4		1	5	4		1				
Vidzemes apgabaltiesa	1	1			1	1						
Aizkraukles rajona tiesa	20	20			10	10			10	10		
Alūksnes	43	26	17		15	7	8		28	19	9	

Tiesu prakses apkopojums. Augstākā tiesa, 2004.gada jūnijs

rajona tiesa												
Balvu rajona tiesa	18	18			7	7			11	11		
Bauskas rajona tiesa	11	11			9	9			2	2		
Cēsu rajona tiesa	17	13	4		9	5	4		8	8		
Daugavpils tiesa	15	9	6		14	9	5		1		1	
Dobeles rajona tiesa	15		15		7		7		8		8	
Gulbenes rajona tiesa	16	7	9		4	3	1		12	4	8	
Jelgavas tiesa	20	20			18	18			2	2		
Jēkabpils rajona tiesa	26	25	1		18	17	1		8	8		
Jūrmalas tiesa	22	14	8		15	10	5		7	4	3	
Krāslavas rajona tiesa	20	14	6		10	7	3		10	7	3	
Kuldīgas rajona tiesa*	14	2	2	10	11	2	2	7	3			3
Liepājas tiesa	19	12	7		19	12	7					
Ludzas rajona tiesa	18	9	9		11	8	3		7	1	6	
Madonas rajona	20	8	12		13	1	12		7	7		
Ogres rajona tiesa	20	14	5	1	11	8	2	1	9	6	3	
Preiļu rajona tiesa	1	1			1	1						
Rēzeknes rajona tiesa	20	16	4		18	15	3		2	1	1	
Rīgas pils. Latgales PP tiesa	30	30			27	27			3	3		
Rīgas pils. Vidzemes PP tiesa	8	8			2	2			6	6		
Rīgas pils. Zemgales PP tiesa	29	20	9		19	16	3		10	4	6	
Rīgas rajona tiesa	20	20			18	18			2	2		
Siguldas tiesa	25	21	4		24	20	4		1	1		

Talsu rajona tiesa*	19		19		17		17		2		2	
Tukuma rajona tiesa	23	13	10		18	10	8		5	3	2	
Valkas rajona tiesa	16	2	14		9		9		7	2	5	
Valmieras rajona tiesa*	21	15	6		14	9	5		7	6	1	
Ventspils tiesa	20	1	19		18	1	17		2		2	

Kā viens no netipiskajiem gadījumiem minams Latgales apgabaltiesas spriedums lietā, kurā par Krimināllikuma 161. pantā paredzēto nodarījumu tika tiesāts Z. Kozlovskis. Citāts no sprieduma “Tā ka nepastāv strīds par apsūdzību un tiesājamā vainas atzīšana izslēdz Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 243. pantā noteikto sacīksti par apsūdzību, pamatojoties uz Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276¹. pantu, Krimināllietu tiesas kolēģija nolēma pierādījumu pārbaudi tiesas sēdē neizdarīt”.

Tāpat interesi izraisa Kuldīgas tiesas spriedumi, kuros sastopama šāda frāze “Tiesājamais.. sevi par vainīgu inkriminētā nozieguma izdarīšanā atzina pilnīgi, līdz ar to pierādījumu un juridiskās kvalifikācijas pārbaude lietā nav nepieciešama”.

(gadījumi ir atšķirīgi – sēdē vai lietā – līdz ar to nav pareizi un precīzi)

Kā redzams, abos gadījumos ir izmantota savādāka pieeja nekā vairumā lietu. Jāatzīst, ka abi šie gadījumi bijuši neveiksmīgi un tiesiski nav attaisnojami. Faktiski gan vienā, gan otrā gadījumā tiesneši ir atzinuši, ka pierādījumu pārbaude lietā nav nepieciešama, jo tiesājamie savu vainu ir atzinuši. Tomēr tas nav un nevar būt vienīgais arguments, jo ir nepieciešams arī tas, ka tiesneši ir iepazinušies ar lietas materiāliem un guvuši pārliecību, ka tie apstiprina tiesājamā vainu viņam inkriminētajās darbībās.

Tāpat, kā jau iepriekš minēts, svarīgi arī tas, ka pārliecībai jābūt ne tikai par to, ka tiesājamais ir izdarījis apsūdzībā norādītās darbības, bet arī par to, ka ir pareiza un pamatota juridiskā kvalifikācija. Bez tam jāpārliecinās arī par to, ka attiecīgo juridiskā veidā kvalificēto darbību veikšana ir pierādīta atbilstoši tam līmenim, ko izvirza spēkā esošas tiesību normas.

Tādējādi secināms, ka **tiesiski nav pareizi norādīt, ka vainas atzīšana izslēdz nepieciešamību pārbaudīt pierādījumus vai juridisko kvalifikāciju vai arī, ka vainas atzīšana izslēdz sacīksti par apsūdzību, jo faktiski vainas atzīšana un piekrišana neveikt pierādījumu pārbaudi lietas iztiesāšanas laikā tikai ļauj neizdarīt pierādījumu tiešu un mutisku pārbaudi iztiesāšanas laikā, bet neatbrīvo tiesnesi no pienākuma iepazīties ar ar lietā esošajiem materiāliem.**

Šī jautājuma noslēgumā atzīstams, ka visos tiesas spriedumos ir jābūt norādei ne tikai par to, ka tiesājamais savu vainu atzina, bet arī par to, ka tā ir pierādīta. Ņemot vērā šī brīža strīdīgo likuma formulējumu attiecībā uz sprieduma , kurš pieņemts lietas iztiesāšanas bez pierādījumu pārbaudes, saturu, tas , vai pierādījumu uzskaitījums ir vai nav nepieciešams, atstājams katra tiesneša izlemšanai. Mūsaprāt, pierādījumu uzskaitījums nav vajadzīgs.

Spriedumu pārsūdzēšana

No visām apskatītajām lietām pārsūdzība iesniegta tikai dažās krimināllietās.

Tā, no izpētītajām 20 Aizkraukles rajona tiesas lietām, pārsūdzība ir bijusi iesniegta trijās. Divās iesniegta apelācijas sūdzība (abos gadījumos pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts, trešajā – gan apelācijas, gan kasācijas sūdzība).

Pēdējo lietu, kura jau iepriekš ir minēta, būtu lietderīgi apskatīt nedaudz tuvāk. Krimināllieta tika nosūtīta tiesai pret divām personām – A. Minajevu un A. Gipki par Krimināllikuma 253. panta 2. daļā paredzētā nodarījuma izdarīšanu. Būdami noprotināti kā apsūdzētie, abi savu vainu atzina pilnībā, iepazīstoties ar lietas materiāliem, lūdza pierādījumu pārbaudi neizdarīt. Šādu lūgumu uzturēja arī tiesā. Tiesā lūgumu uzturēja arī viena tiesājamā aizstāvis. Tika nolemts tiesvedību veikt bez pierādījumu pārbaudes.

Par tiesas spriedumu tika iesniegta apelācijas sūdzība (iesniedz gan tiesājamais, gan advokāts), norādot, ka tiesājamais notiesāts nepamatoti, jo viņa vaina narkotisko vielu glabāšanā un pārvadāšanā nav neapšaubāmi pierādīta.

Apelācijas instances tiesas sēdē tika atkārtoti noprotināti abi tiesājamie un pārbaudīti lietas materiāli. Apelācijas instances tiesa savā spriedumā motivēja, kāpēc kvalifikācija ir pareiza, pamatojot to ar lietas apstākļiem, un lēma spriedumu atstāt negrozītu. Par šo spriedumu tika iesniegta kasācijas sūdzība, kurā pēc būtības atkārtoti apelācijas sūdzībā minētie iemesli. Šī sūdzība tika noraidīta bez izskatīšanas tiesas sēdē.

Kasācijas instances rīcības sēdes lēmumā norādīts „Tā kā lieta iztiesāta saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 276¹. panta nosacījumiem pēc tiesājamā lūguma, faktiskos nozieguma izdarīšanas apstākļus, kādi konstatēti ar spriedumu, viņš nav tiesīgs apstrīdēt”.

No 15 Daugavpils tiesā izskatītajām lietām sūdzība iesniegta vienā. Daugavpils tiesā tika izskatīta jau pieminētā krimināllieta D. Ustinova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 2. daļas, J. Geriņa, J. Kovaļova apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas. Tiesājamie sevi par vainīgiem atzina pilnībā un pierādījumu pārbaudi lūdza neizdarīt. Tomēr, neskatoties uz to, tiesājamais D. Ustinovs iesniedza apelācijas sūdzību, kurā norādīja, ka spriedumu pārsūdz, nepiekrītot savu darbību juridiskajam izvērtējumam.

Sūdzībā D. Ustinovs norāda, ka viņš piekritis lietu skatīt bez pierādījumu pārbaudes, jo “viņam tiesā nav izskaidrots, ko nozīmē lietu skatīt bez pierādījumu pārbaudes” un “lietā neviens pat nenolasīja lietas materiālus, taču tajos ir norādīts...” Apelācijas instance sūdzību izskatīja tikai daļā par soda noteikšanu, jo “pirmās instances tiesas tiesnesis pamatoti nonāca pie secinājuma, ka pierādījumu pārbaude lietas iztiesāšanā nav nepieciešama, jo tiesājamais D. Ustinovs savu vainu neapstrīdēja. Bez tam viņa vaina apstiprinās ar lietas materiāliem..” Daļā par soda noteikšanu tiesa spriedumu grozīja, izslēdzot vienu atbildību pastiprinošu apstākli un sodu nosakot brīvības atņemšanu uz 1 gadu 3 mēnešiem 2 gadu vietā, kā to bija lēmusi pirmās instances tiesa.

Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesā no 29 apskatītajām lietām pārsūdzība iesniegta vienā. Krimināllieta apelācijas sūdzību iesniedzis tiesājamais, nepiekrītot noteiktajam sodam. Apelācijas instances tiesa spriedumu atstājusi negrozītu. Līdzīgs modelis vērojams vēl vairākās lietās, piemēram, vienā Talsu rajona tiesā izskatītajā lietā.

Liepājas tiesā no 20 lietām pārsūdzība iesniegta trijās. Tā, lietā A.Pērkona un M. Trautmaņa apsūdzībā pēc Krimināllikuma 175. panta 3. daļas un 185. panta 1. daļas viens no tiesājamajiem iesniedza gan apelācijas, gan kasācijas sūdzību. Faktiski abās sūdzībās tiesājamais izteica neapmierinātību ar piespriesto sodu. Apelācijas instancē spriedums tika atstāts nemainīts, savukārt kasācijas sūdzība tika atstāta bez izskatīšanas, jo nesaturēja kasācijas iemeslu norādījumu.

Liepājas tiesā izskatītajā lietā N. Krasta apsūdzībā pēc Krimināllikuma 126. panta 1. daļas prokurors ir iesniedzis apelācijas protestu, nepiekrītot tiesas noteiktajam sodam.

Apelācijas instance prokurora protestu apmierinājusi un pirmās instances tiesas spriedumu daļā par soda noteikšanu grozījusi. Tiesājamais savukārt iesniedzis kasācijas sūdzību. Tajā norādīts, ka “šī krimināllieta ir “sašūta baltiem diegiem””, kā arī norādīts uz

vairāku būtisku pierādījumu trūkumu lietā. Tiesai lūgts samazināt piespriesto sodu. Kasācijas instances tiesa sūdzību noraidīja tiesas rīcības sēdē, konstatējot, ka sods noteikts pareizi, savukārt “lietas faktisko apstākļu noskaidrošana, pierādījumu novērtēšana vai pārvērtēšana neattiecas uz kasācijas instances tiesas kompetenci”, kā arī “turklāt tiesājamais.. spriedumu apelācijas kārtībā nebija pārsūdzējis un arī apelācijas instances tiesā neapstrīdēja ar pirmās instances tiesas spriedumu nodibinātos lietas apstākļus”.

Rēzeknes tiesā no apskatītajām 320 lietām pārsūdzība iesniegta divās. Tā, krimināllietā I. Viļuma apsūdzībā pēc Krimināllikuma 231. panta 2. daļas apelācijas sūdzību iesniedza tiesājamais. Pirmstiesas izmeklēšanas laikā apsūdzētais savu vainu bija atzinis pilnībā un lūdzis tiesā pierādījumu pārbaudi neizdarīt. Arī iztiesāšanā pirmās instances tiesā tiesājamais vainu atzina un uzturēja lūgumu pierādījumu pārbaudi neveikt. Lieta tika izskatīta bez pierādījumu pārbaudes tiesā.

Tiesājamais iesniedza apelācijas sūdzību, norādot, ka nav sapratis tā panta būtību, par kurā paredzēto noziedzīgo nodarījumu viņš tika apsūdzēts un tiesāts. Lūdza piešķirt viņam aizstāvi.

Apelācijas instances tiesas sēdē tiesājamais norādīja, ka vainu savu atzīst, taču neatzīst, ka viņa darbības tiek kvalificētas pēc Krimināllikuma 231. panta. Pirmajā instancē viņš vainu atzinis un lūdzis pierādījumu pārbaudi neizdarīt, jo nav sapratis, ko īsti Krimināllikuma 231. pants nozīmē.

Apelācijas instances tiesa tiesājamā sūdzību noraidīja, norādot, ka pirmās instances tiesa, pārbaudot lietas materiālus, ir pareizi secinājusi, ka tie apstiprina tiesājamā vainu, kā arī pareizi juridiski novērtējusi tiesājamā darbības. Tādējādi pirmās instances tiesas spriedums tika atstāts negrozīts.

Krimināllietā S. Jevgeņjeva apsūdzībā pēc Krimināllikuma 176. panta 1. daļas apelācijas sūdzību iesniedza tiesājamais. S. Jevgeņjevs pirmstiesas izmeklēšanas laikā savu vainu atzina, taču pie iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem lūdza tiesā veikt pierādījumu pārbaudi. Tiesā viņš savu nostāju mainīja un pierādījumu pārbaudi lūdza neizdarīt. Tiesājamais sūdzībā norādīja, ka nepiekrīt atbildību pastiprinošajiem apstākļiem, un lūdza grozīt soda izpildes režīmu un samazināt noteikto sodu. Sūdzībā tiesājamais norādīja, ka nepiekrīt liecinieku liecībām, un lūdza uz apelācijas instances tiesu uzaicināt citus lieciniekus.

Šis lūgums tika noraidīts, pamatojot “.. pirmās instances tiesas sēdē pēc tiesājamā.. lūguma netika veikta pierādījumu pārbaude.. bet pārsūdzēšana apelācijas kārtībā ir likumīgā spēkā nestājušos pirmās instances tiesas spriedumu pārsūdzība par tādu iemeslu, kas saistīts ar likumā garantēto tiesību pārkāpumu kriminālprocesā”. Lieta tika izskatīta daļā par piespriesto sodu, un šajā daļā spriedums tika atcelts, pieņemot jaunu spriedumu – sodu samazinot.

Iesnietās sūdzības uzskatāmi apliecina jau iepriekš norādīto, ka nolūkā izvairīties no pārmetumiem no tiesājamo puses, iztiesāšanas laikā, ja plānots neveikt pierādījumu pārbaudi, tiesājamajiem ir rūpīgi jāizskaidro, ko nozīme vainas atzīšana (tai skaitā jāizskaidro viņam inkriminētā noziedzīgā nodarījuma būtība), jāizvērtē vainas atzīšanas patiesums, kā arī jāizskaidro, ko nozīmē skatīt lietu bez pierādījumu pārbaudes un kādas ir šīs darbības tiesiskās sekas.

Nobeigums

Apkopojot tiesu praksi par krimināllietām, kuras izskatītas bez pierādījumu pārbaudes un saīsinātā procesa kārtībā, secināms, ka kriminālprocesuālie mērķi – krimināllietu ātrāka izskatīšana un kriminālprocesa vienkāršošana ir sasniegti.

Konstatētie trūkumi un atšķirības, sagatavojot krimināllietas izskatīšanai bez pierādījumu pārbaudes vai tās izskatot, saistāmas ar apstākli, ka iespēja neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā ir ieviesta salīdzinoši nesen.

(Ar 2002. gada 20. jūnija likumu „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” kodekss papildināts ar 276¹ pantu, kas nosaka, kādos gadījumos var neizdarīt pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā, un izdarīti grozījumi KPK 416. pantā, kas nosaka iztiesāšanas kārtību saīsinātā procesa kārtībā). Šis likums stājas spēkā no 2002. gada 1. novembra. Šajā laika posmā tiesas izskatījušas aptuveni 4000 lietu (pēc tiesu sniegtajiem datiem, jo pēc Tiesu darba organizācijas departamenta statistiskajām atskaitēm šie dati neatspoguļojas).

Vispārinājumā plaši apskatīta krimināllietu izskatīšanas bez pierādījumu pārbaudes pamatotība, jautājumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu izlemšana pirmstiesas pabeigšanas brīdī un nododot apsūdzēto tiesai, kā arī saīsinātā procesa iztiesāšanas norise.

Nepilnības likuma pareizā piemērošanā ir novēršamas.

Apkopojuma rezultāti apspriesti seminārā ar apgabaltiesu tiesnešiem 2004. gada maijā.

x x x

Vispārinājumu nosūtīt:

1. Tieslietu ministrei;
2. Ģenerālprokuroram;
3. Tiesu administrācijai nosūtīšanai visām tiesām;
4. Saeimas juridiskajai komisijai.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa

2004. gada jūnijs